Україна

Одеська область

Стратегія економічного та соціального розвитку Лиманської територіальної громади на період до 2027 року

2021

Україна

Одеська область

Лиманська територіальна громада

67452, Одеська обл., Роздільнянський р-н, смт. Лиманське, вул. Центральна, д.79,

тел. 04853-50714

Код ЕДРПОУ: 05384548, КОАТУУ: 5123955400

РІШЕННЯ

Про затвердження Стратегії економічного та соціального розвитку Лиманської територіальної громади на період до 2027 року

Керуючись ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», та законами України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про засади державної регіональної політики», постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 року № 385 «Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період на 2021 року», рішенням Одеської обласної ради від 21.12.2015 р. № 32-VII «Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2021 року», враховуючи рекомендації постійних комісій Лиманської територіальної громади.

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Стратегію економічного та соціального розвитку Лиманської територіальної громади на період до 2027 року (додається).

2. Доручити виконавчому комітетові Лиманської ТГ спільно з постійними комісіями селищних рад забезпечити виконання Стратегії економічного та соціального розвитку Лиманської територіальної громади на період до 2027 року.

3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію ради з питань фінансів, бюджету, планування соціально-економічного розвитку, інвестицій та міжнародного співробітництва.

Голова Бакланов Віктор Васильович

СТИСЛИЙ ЗМІСТ

Обсяг звіту ___ с., розділів – ___, графіків і схем – ___ , таблиць – ___.

Об'єктом дослідження є процеси розробки і формування Стратегії економічного та соціального розвитку Лиманської територіальної громади на період до 2027 року.

Предметом дослідження є розробка стратегії економічного та соціального розвитку громади.

Головною метою роботи є визначення цілей, завдань, пріоритетів і напрямків сталого економічного та соціального розвитку Лиманської ТГ до 2027 року з урахуванням потреб та інтересів громади.

Реалізація розробленої Стратегії пов'язана з досягненням прогнозованого рівня індикаторів за всіма пріоритетними напрямками розвитку, які можливо відстежити за етапами її реалізації.

Стратегія розглядається як плановий документ найвищого рівня в громаді, а отже, її реалізація вимагає зосередження відповідних ресурсів. Очікується спрямування зусиль владних структур, громадськості, наукових кіл на успішну реалізацію передбачених стратегією пріоритетів та заходів.

Для вирішення поставлених завдань були використані наступні методи дослідження: абстрактно-логічний, економіко-статистичний, метод статистичного спостереження, системного аналізу для розробки моделі комплексного підходу до процесу дослідження, статистичного групування, розгляду й аналізу потреб громад у взаємозв'язку зі структурними змінами, методи відносних та середніх величин і методи аналізу рядів динаміки. Широко були застосовані методи систематизації при висвітленні резервів підвищення ефективності управління ТГ, методичні прийоми табличного, графічного і схематичного подання результатів дослідження, групування для оцінки ефективності соціально-економічного розвитку ТГ; теоретичного узагальнення для формування висновків дослідження; методи статистичного аналізу

циклічності економічних процесів та метод трендових моделей – для обґрунтування базових індикаторів моніторингу та оцінювання ступеню використання комплексу індикаторів місцевого економічного розвитку, експертних оцінок – для визначення вагомості індикаторів комплексного інтегрального показника рівня соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Шановні мешканці Лиманської територіальної громади!

Сучасний світ характеризується структурними змінами, насамперед, великими політичними змінами та швидкими хвилями економічної кон'юнктури. Завдання нашої громади - знайти своє оптимальне, конкурентоспроможне та вигідне місце в цьому політичному і економічному потоці.

Так, головна мета – реальні зміни на краще у житті кожної людини, що мешкає у громаді, а відповідно і у громаді в цілому, щоб кожному із нас було комфортніше жити, працювати та відпочивати. Є велике бажання змінити життя кожного мешканця на краще, навчитися працювати для підвищення благоустрою нашої громади.

Лиманська територіальна громада утворена у 2020 році в процесі впровадження адміністративно-територіальної реформи та у відповідності до норм Закону України «Про добровільне об’єднання територіальних громад». До складу громади увійшли села Лиманське, Кучургани, Степове, Виноградівка, Щербанка, Нове.

Рішення основної мети розвитку громади полягає в правильному виборі основних завдань і розстановці основних пріоритетів економічного і соціального розвитку нашої території та її потенційних можливостей. Правильне розуміння цих процесів відображається у формуванні стратегічного бачення необхідних цілей і завдань, поставлених перед мешканцями громади, які і формують стратегію економічного і соціального розвитку нашої громади. Стратегія розвитку громади є живим документом, до якого можуть і повинні вноситися зміни, що виникають із розвитком суспільства та змінами економічного та політичного клімату у країні.

Лиманська громада має сильні сторони – це розумні та працьовиті люди. Маємо чудові можливості співпраці із прилеглими громадами щодо розвитку

місцевої економіки, туризму, сільського господарства. Однак маємо і проблеми - погані дороги та відсутність належного водозабезпечення населених пунктів.

Лише сформувавши спільне бачення майбутнього громади, долучивши переважну кількість мешканців громади до його реалізації, ми зможемо досягти бажаних результатів. Запорука нашого успіху – постійна та щира співпраця влади, бізнесу та громади. Стратегія розвитку громади дасть розуміння кожному мешканцю громади задля чого необхідно об'єднання економічних та організаційних зусиль, зацікавленим у співпраці інвесторам змогу організувати скоординовану діяльність щоб досягти сталого розвитку громади. Стратегія розвитку громади сфокусована на перетворенні громади на конкурентоздатну територію комфортного проживання, де створено належні умови для всебічного та гармонійного розвитку людини, на громаду з наданням якісних адміністративних послуг, у якій є можливість знайти цікаву та добре оплачувану роботу, на громаду із унікальною історико-культурною спадщиною та національними традиціями українського народу.

Досягнення основної мети нашої стратегії залежить винятково від нас, від ініціативи та ентузіазму усіх мешканців громади! Бажаю всім наполегливості у зміцненні громади і наснаги в економічному та соціальному її розвитку.

З повагою,

Голова Віктор Васильович Бакланов

ЗМІСТ

ВСТУП 8

РОЗДІЛ 1. ДІАГНОСТИКА ПОЧАТКОВИХ УМОВ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ (профіль ТГ) 12

1.1. Загальна характеристика громади 12

1.2. Історія Лиманської (Зельцької) селищної ради 18

1.3. Географічне розташування та природно-ресурсний потенціал 25

1.4. Основні тенденції соціально-економічного розвитку 27

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ТА ОБМЕЖЕНЬ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ (SWOT-аналіз) 34

2.1. Загальний SWOT–аналіз розвитку громади 34

2.2. Сильні та слабкі сторони сучасного стану 35

2.3. Можливості та загрози розвитку 37

2.4. Рекомендації та заходи щодо усунення можливих ризиків та загроз розвитку громади 38

РОЗДІЛ 3. БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО 41

3.1. Бачення та місія громади. SMART-модель розвитку 41

3.2. Пріоритетні напрями розвитку 43

РОЗДІЛ 4. СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН ДІЙ (СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ЗА ПРІОРИТЕТАМИ) 46

4.1. Сучасна транспортно-логістична інфраструктура 46

4.2. Підтримка реального сектору економіки та залучення інвестицій 48

4.3. Благоустрій та енергоефективність 49

4.4. Соціальний захист та безпечні умови життєдіяльності 51

4.5. Культурно-освітянські послуги та розвиток туризму 55

РОЗДІЛ 5. МЕХАНІЗМ ТА ПРОЦЕДУРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ 60

5.1. Основні елементи механізму реалізації Стратегії 60

5.2. Моніторинг реалізації Стратегії 64

РОЗДІЛ 6. СЦЕНАРІЇ ТА ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ 66

6.1. Можливі сценарії реалізації Стратегії 66

6.2. Етапи реалізації Стратегії 69

РОЗДІЛ 7. ІНДИКАТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЛИМАНСЬКОЇ ГРОМАДИ 74

Додатки 76

ВСТУП

Процес децентралізації влади, що розпочався в Україні у 2014 році, призвів до створення об'єднаних територіальних громад, які стали базовим елементом ефективної системи влади в Україні.

Перед Лиманською територіальною громадою стоять чисельні завдання, серед яких основними є: визначення пріоритетів розвитку громади, формування бюджету громади, забезпечення надання базових послуг її мешканцям, побудова ефективної системи управління ресурсами та інші.

Громада повинна також ефективно відповідати й на зовнішні виклики, серед яких варто виділити глобалізацію економіки, підвищення мобільності трудових ресурсів (особливо після впровадження безвізового режиму із країнами ЄС), посилення міжнародної конкуренції за інвестиції та розвиткові ресурси.

Для вирішення поставлених завдань та відповіді на ці та інші виклики необхідно забезпечити середньо- та довгострокове планування розвитку територіальної громади.

Головним документом, відповідно до якого буде розвиватися громада, стане Стратегія економічного та соціального розвитку Лиманської територіальної громади на період до 2027 року, розроблена на підставі програмних та стратегічних документів загальнодержавного та місцевого значення, законодавства України щодо реформування місцевого самоврядування та регіонального розвитку. Тому розробка та реалізація Стратегії розвитку Лиманської ТГ здійснюється на основі використання системи взаємопов'язаних документів:

- законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» (№ 280/97-ВР від 21 травня 1997р.), «Про місцеві державні адміністрації» (№ 586-XIV від 9 квітня 1999р.), «Про засади державної регіональної політики» (№ 156-VIII від 5 лютого 2015р.), «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (№ 1602-III від 23 березня

2000р.), «Про стимулювання розвитку регіонів» (№ 2858-IV від 8 вересня 2005р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (№ 157-VIII від 5 лютого 2015р.);

- постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» (№ 385 від 06.08.2014р.); «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» (№ 932 від 11.11.2015р.);

- наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації» (№ 79 від 31.03.2016р.);

- Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020р.);

- розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування територіальної організації влади та місцевого самоврядування» (№ 333-р від 01.04.2014р.);

- Указу Президента України «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» (№ 5/2015 від 12.01.2015р.);

- Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2027 року (від 27.04.2021р.).

Мета Стратегії Лиманської територіальної громади на період до 2027 року полягає у правильному виборі основних завдань і розстановці основних пріоритетів економічного і соціального розвитку території та її потенційних можливостей, що обумовлює налагодження взаємодії між представниками влади, громади та бізнесу для вирішення спільних проблем мешканців усіх населених пунктів, які увійшли до складу територіальної громади, виконуючи завдання економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності,

інвестиційної привабливості та якості життя у громаді завдяки ефективному використанню ресурсів.

Стратегія Лиманської громади сфокусована на перетворення громади на конкурентоздатну територію комфортного проживання, де створено належні умови для всебічного та гармонійного розвитку людини, громаду з наданням якісних адміністративних послуг, у якій є можливість знайти цікаву та добре оплачувану роботу, громаду із унікальною історико-культурною спадщиною та національними традиціями українського народу.

Залучення широкого кола громадян до створення Стратегічного плану розвитку ТГ дозволить ідентифікувати проблеми та знайти реальні шляхи вирішення проблем ТГ, забезпечити налагодження діалогу між громадськістю, владою та бізнесом. При цьому, однією з основних складових процесу планування є обов'язкова участь у ньому усіх активних та зацікавлених представників громади.

Обґрунтування положень Стратегії здійснено на основі статистичних показників України, Одеської області, Роздільнянського району, Лиманської територіальної громади та аналітичній і оперативній інформації управлінь та відділів обласної адміністрації, на основі використання чинних указів Президента України, законодавчих і нормативних актів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, місцевих органів влади з урахуванням міжнародних правових актів і міжнародних угод, результатів аналітичних досліджень і прогнозних розрахунків, пропозицій залучених експертів.

Фінансування заходів та проєктів Стратегії розвитку Лиманської громади передбачається за рахунок: міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам; фінансових ресурсів суб'єктів регіональної політики, державних та приватних партнерів, об'єднаних на принципах державно-приватного партнерства, міжнародних інституцій; капітальних видатків державного бюджету; державних цільових програм, у тому числі програм подолання депресивності територій; угод щодо регіонального розвитку; програм

і заходів, включаючи інвестиційні програми (проєкти), що реалізуються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

В основу Стратегії покладені наступні **принципи**: *конституційність та законність; партнерство та співробітництво; прозорість та передбачуваність; історична спадкоємність; сталий розвиток.* Особливу увагу приділено можливості активної участі Лиманської ТГ у підготовці та реалізації регіональної та національної середньострокової програми «SMART-спеціалізація», дія якої передбачена на період 2021-2027рр. У процесі розробки Стратегії економічного та соціального розвитку Лиманської ТГ фахівці Одеського національного економічного університету здійснювали методичне забезпечення, експертний аналіз даних і результатів досліджень, отриманих під час здійснення процесу планування, забезпечували надання консультаційних послуг з питань, які належать до усіх аспектів стратегічного планування та розвитку громади.

РОЗДІЛ 1. ДІАГНОСТИКА ПОЧАТКОВИХ УМОВ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ (профіль ТГ)

1.1 Загальна характеристика громади

Лиманська селищна рада була утворена в 1957 році. Станом на 1 травня 1967 року до складу Лиманської селищної ради входили: смт. Лиманське, с. Піонерське, с-ще Степове.

З 1979 року селищній раді було підпорядковане лише смт. Лиманське. Село Піонерське, с-ще Степове увійшли до складу утвореної у тому році Степової сільської ради.

Відповідно до розпорядження КМУ № 623-р від 27 травня 2020 року "Про затвердження перспективного плану формування територій громад Одеської області" Лиманська селищна рада разом ще з 3 сільрадами району увійшла до складу Лиманської селищної громади.

Лиманська територіальна громада – територіальна громада в Роздільнянському районі Одеської області, яка утворена у 2020 р. в рамках адміністративно-територіальної реформи України. Адміністративним центром громади є смт. Лиманське. Загальна площа ТГ дорівнює 253,4 км², чисельність населення – 14306 мешканців.

Громада утворена в результаті об'єднання наступних рад: Лиманської селищної ради, а також 3-х сільських рад Кучурганської, Щербанской та Степової. В результаті до складу громади входять 7 сіл : селище міського типу Лиманське, село Кучургани, село Степове, село Щербанка, село Виноградівка, село Нове, село Новосільці. Лиманська громада розташована у південно-західній частині Роздільнянського району. Межує на півдні – з Граденицькою сільською радою Біляївського району, на заході – з Республікою Молдова (по Кучурганському водосховищу проходить державний кордон). На рисунку 1.1 приведена карта розташування громади.

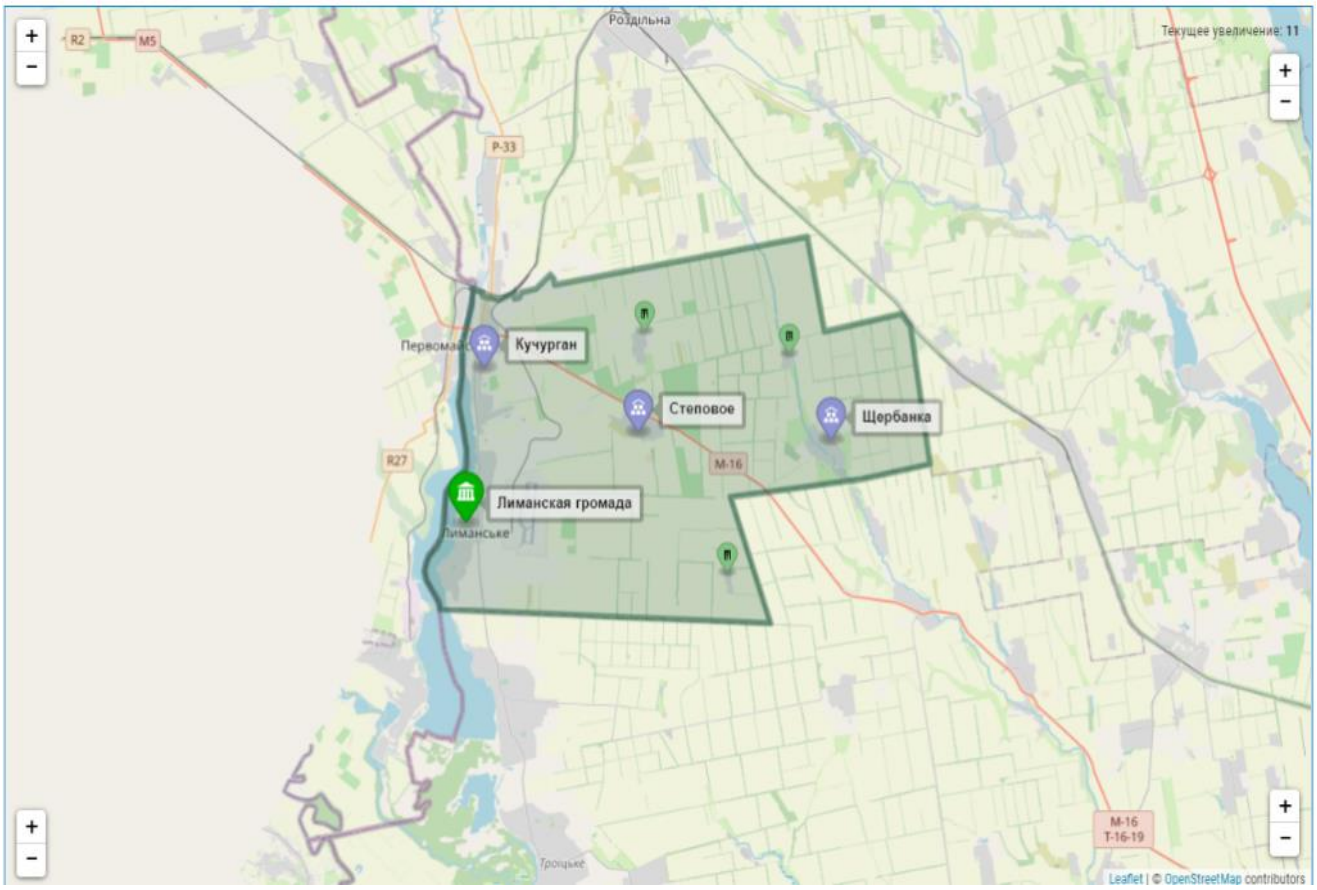

Рис. 1.1. Мапа розташування Лиманської ТГ

Джерело: *(decentralization.gov.ua)*

Склад і основні характеристики громади представлені на рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Загальні відомості про Лиманську територіальну громаду

Джерело: *(decentralization.gov.ua)*

Економічний стан громади характеризується такими даними:

Доходи загального фонду на 1-го мешканця – 650,1 грн.

Видатки загального фонду на 1-го мешканця – 473,7 грн.

Капітальні видатки на 1-го мешканця – 2,7 грн.

Рівень дотаційності бюджетів – 36,9 %.

Співвідношення видатків на утримання апарату управління із сумою доходів загального фонду – 29,8 %.

Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду – 83,0 %.

Видатки на загальну середню освіту на 1-го учня – 272,7 грн.

Питома вага місцевих податків і зборів у доходах загального фонду – 36,2 %.

При оцінці реалізації Стратегії розвитку громади велике значення має динаміка основних показників, що характеризують життя ТГ. У таблиці 1.1 наведені основні показники стану смт. Лиманське на початок підготовки Стратегії у 2020 році.

Таблиця 1.1

Основні показники стану смт. Лиманське у 2020 р.

Показник	Одиниця виміру	Значення показника 2020 р.
1	2	3
Податок на доходи фізичних осіб	млн. грн.	0
Земельний податок	млн. грн.	2,456
Єдиний податок	млн. грн.	6,498
Акцизний збір	млн. грн.	3,440
Зношеність системи водопостачання та водовідведення	%	49,5
Одноразова місткість засобів колективного розміщення	місць	400
Кількість проведених культурних заходів, які мають загальногромадське значення	од.	1

продовження табл. 1.1

Показник	Одиниця виміру	Значення показника 2020р.
Кількість проведених спортивних змагань	од.	10
Чисельність учасників спортивних змагань	осіб	300
Викиди забруднюючих речовин в атмосферу	тис. т.	-
Охоплення населення телекомунікаційними послугами	%	40
Охоплення населення інтерактивними сервісами	%	65
Частка адміністративних послуг, які можливо отримати за допомогою ІТ- технологій	%	50
Відсоток охоплення дітей дошкільною освітою	%	78
Завантаженість дошкільних навчальних закладів	дітей на 100 місць	90
Частка дітей шкільного віку, що займаються у позашкільних навчальних закладах	%	300
Кількість учнів – переможців олімпіад та конкурсів	осіб	10
Кількість дитячих ігрових майданчиків	од.	5
Кількість органів самоорганізації населення	од.	-
Кількість одержувачів соціальних послуг за рахунок бюджету громади	тис. осіб	1,5

У таблиці 1.2 наведені основні показники стану Кучурганської сільської ради у 2020 році.

Таблиця 1.2

Основні показники стану Кучурганської сільської ради у 2020 році

Показник	Одиниця виміру	Значення показника 2020 р.
Зношеність системи водопостачання та водовідведення	%	10
Частка переробки ТПВ	%	-
Кількість туристів	тис. осіб	-
Одноразова місткість засобів колективного розміщення	місць	400
Кількість проведених культурних заходів, які мають загальногромадське значення	од.	1
Відсоток охоплення дітей дошкільною освітою	%	78
Завантаженість дошкільних навчальних закладів	дітей на 100 місць	90
Кількість учнів – переможців олімпіад та конкурсів	осіб	-
Кількість дитячих ігрових майданчиків	од.	5

У таблиці 1.3 наведені основні показники стану Степового старостинського округу, с. Степове на початок підготовки Стратегії у 2020 році.

Таблиця 1.3

Основні показники стану Степового старостинського округу у 2020 р.

Показник	Одиниця виміру	Значення показника 2020 р.
1	2	3
Податок на доходи фізичних осіб	млн. грн.	-
Земельних податок	млн. рн.	0,644220
Єдиний податок	млн. грн.	0,321516
Акцизний збір	млн. грн.	0,119741
Зношеність системи водопостачання та водовідведення	%	85
Кількість проведених культурних заходів, які мають загальногромадське значення	од.	5
Кількість проведених спортивних змагань	од.	8
Чисельність учасників спортивних змагань	осіб	350
Дороги	тис. грн.	27,0
Водопроводи	тис. грн.	-
Об’єкти охорони здоров’я та, освіти	тис. грн.	327,1
Кількість учнів – переможців олімпіад та конкурсів	осіб	30

У таблиці 1.4 наведені основні показники стану Щербанського старостинського округу, с. Щербанка на початок підготовки Стратегії у 2020 році.

Таблиця 1.4

Основні показники стану Щербанського старостинського округу, с. Щербанка у 2020 р.

Показник (Щербанський старостинський округ)	Одиниця виміру	Значення показника 2020 р.
Кількість зустрічей за участю керівництва громади, форумів, конференцій	од.	3
Зношеність системи водопостачання та водовідведення	%	100/0
Частка переробки ТПВ	%	0
Кількість туристів	тис. осіб	біля 20 осіб на рік
Одноразова місткість засобів колективного розміщення	місць	250
Кількість проведених культурних заходів, які мають загальногромадське значення	од.	10
Охоплення населення телекомунікаційними послугами	%	100
Охоплення населення інтерактивними сервісами	%	90
Частка адміністративних послуг, які можливо отримати за допомогою ІТ-технологій	%	50
Відсоток охоплення дітей дошкільною освітою	%	80
Завантаженість дошкільних навчальних закладів	дітей на 100 місць	80
Частка дітей шкільного віку, що займаються у позашкільних навчальних закладах	%	25
Кількість учнів – переможців олімпіад та конкурсів	осіб	17
Кількість дитячих ігрових майданчиків	од.	1
Кількість органів самоорганізації населення	од.	1

1.2 Історія Лиманської (Зельцької) селищної ради

Лиманська (Зельцька) селищна рада, як адміністративно – територіальна одиниця створена у 1930 році. Розташована у південно-західній частині Роздільнянського району. Межує на півночі з Кучурганською, на сході з Степовською сільськими радами, на півдні – з Граденицькою сільською радою

Біляївського району, на заході – (по Кучурганському водосховищу) проходить державний кордон з Республікою Молдова.

Селище має дуже вигідне транспортно – географічне положення: 24 км – до районного центру, 65 км – до обласного центру. Найближчі залізничні станції: Кучурган (7 км) та Роздільна; до міжнародної автотраси Одеса–Кишинів – 6 км. Площа Лиманської селищної ради – 5705,5 га, в тому числі земель державної власності – 1083,81 га, земель комунальної власності – 974,2 га, земель – приватної власності – 3692,49 га. Протяжність доріг – 22 км. Селище Лиманське налічує: 21 вулицю, 17 провулків, 2200 дворів, 66 багатоповерхових будинків.

Архівні документи та історія заснування Зельцу і Канделя (нинішнього Лиманського) свідчать про те, що першими поселенцями Кучурганської балки були татари, згодом її заселили запорізькі козаки. Козацькі хутори тягнулись від Кучургану і до Дністра, вони виконували роль своєрідного «заслону» від турецьких набігів.

Згодом за наказом Катерини II козаки були переселені на Кубань, на необжиті землі Причорномор'я, що вимагало швидкого господарського засвоєння. На ці малозаселені південні території царський уряд запросив переселенців з-за кордону, а саме з Німеччини – батьківщини імператриці Катерини II. Початок колоніям німців–переселенців був покладений в 1803 році. Друга «черга» переселенців приходилась на 1808–1811 роки. Саме сюди за свій рахунок прибули 110 сімей з Ельзасу. Серед переселенців було мало заможних господарів. Бажаючим переселитися з Німеччини до Малоросії необхідно було мати з собою майно, худобу і грошові кошти – не менше 300 гульдечів.

Кожному з колоністів відводилось 60 десятин землі, яку вони могли передавати у спадок, але не мали права продавати. Колоністів звільнили від військових та громадських служб, державних податків на строк від 3 до 7 років. Всі вище названі колонії відносились до Херсонської губернії, Кучурганського округу. В переважній більшості своїй колоністи були католиками – землероби,

виноградарі, садівники, майстрові. Всього до Зельцу прибуло 123 сім'ї, до Канделю - 125 сімей. Як справні господарі, німці обжили цей край, хоча було їм дуже важко. Наполегливою працею вони перетворили необжиту Кучурганську балку з піщаною землею і засушливим кліматом в зелений оазис. В 1810 році в Зельцах будується католицька церква (кірха). Один з пасторів католицької церкви Мацієвський звернувся до комітету з проханням про відкриття школи. Прохання було задоволено, і в 1810 році школу було відкрито: навчалися в ній діти з 5-ти річного віку, кількість – 110душ. Канікули були на релігійні свята та в пору сінокосу. Навчання до 1938 року велося німецькою мовою. З 1938 р. наказом школу перевели на російську мову навчання.

У 1811 році пройшов перший перепис населення у колоніях – так на 01.04.1811 р. в Зельці мешкала 101 сім'я - 471 душа, у Канделі 102 сім'ї - 474 душі. Кустарі-ремісники складали основну частину селища. Зельц славився своїми майстрами, якість товару була бездоганною, про щоб не велося. Базар в Зельці був заснований 26 червня 1821 року і діяв більше 100 років, потім його перевели в колонію Страсбург, де він успішно функціонує і досі.

З 1871 р. німецьке населення втратило статус колоній і всі пільги, надані їм ще Катериною II, стали підпорядковувалися губернському та земському управлінню. У 1910 році Зельц був великим центром деревообробного виробництва. Перша світова війна та революція 1917 р. стала важким випробуванням. Занепад у сільському господарстві не міг не відобразитися на житті колонії. Німецьке населення повстало проти радянської влади. Повстання було подавлено Червоною Армією. Приходили в запустіння поля, зачинялися лавки, лікарні, майстерні. Чавунно–ливарний завод Чітманя, який діяв у Зельці, було розбито і розгромлено. В 1930Зельц став районним центром. В 1937 році кірху переобладнають на клуб, затрачуючи значні кошти. Діє МТС, 10 сільськогосподарських артілей, 1 рибколгосп, 1 промислова і 1 трикотажна артіль.

В 1938 р. Зельцький район розформували, приєднавши частину до Роздільнянського, частину – до Біляївського районів.

Після окупації в 1941 році Роздільнянського району румунськими окупантами німецькомовне населення за визначенням Німеччини, було звільнене від підлеглості румунській адміністрації.

Німцям надається можливість утворити одноосібні господарства, їм повертаються в користування земельні наділи. Із німців-колоністів фашисти формували військові підрозділи і відправляли воювати під Сталінград. Знову відкрились католицькі храми. Перед відступом окупантів навесні 1944 року фашистська Німеччина розпорядилась депортувати німецькомовне населення. Після перемоги сім'ї депортованих німців з Німеччини повернули до Радянського Союзу, але не в Зельц, а у Челябінську та Свердловську області, до Казахстану без права виїзду. У 1953 р. після смерті Сталіна було знято спецпоселення, і українським німцям дозволили вернутися у рідні місця, але без права вимоги спадщини. В період Великої Вітчизняної війни 304 мешканці Зельц–Лиманського билися з ворогом на фронтах, 109 з них загинули у боях, 189 мешканців нагороджені орденами та медалями за мужність та відвагу. Під час окупації фашисти учинили жорстоку розправу над жителями села, замучили і знищили більш 250 активістів, серед них депутата Верховної Ради УРСР І.І.Курца, голову колгоспу І.Г.Ріхтера, його дружину та шістьох дітей, бригадира колгоспу І.Н.Тульмана та його родину, вчительку Р.А.Дойбері, працівника місцевої лікарні с 1924 року М.І.Мартисон. Після визволення Роздільнянського району від німецько-фашистських загарбників починається відродження народного господарства в селищі: в 1944 році створюється виноградарське - виноробний радгосп – завод ім. «Шлях Ілліча», в 1945 році - виноградарське - виноробний радгосп– завод ім. «Карла Маркса». За радгоспом ім. «Шлях Ілліча» закріплено 1517 га сільськогосподарських угідь, в т.ч.525 га пашні, 672 га виноградники, 91 га під садами та плодоягідними культурами, процвітає тваринництво. За радгоспом ім. «Карла Маркса» закріплено 1820 га

сільськогосподарських угідь, в т.ч. 580 га пашні, 857 га виноградники, 333 га сади, побудовані теплиці на 6 млн. щеплень виноградного матеріалу, процвітає тваринництво. В селищі розміщено мебельний цех №7 Одеського фанерно–мебельного комбінату. В 1947 році засновано ремісниче училище, яке згодом реформується в СПТУ-1 до 2004 року. Зараз це – «Лиманський Професійний аграрний ліцей», в якому навчаються близько 500 ос. В 1945 році починається будівництво військового аеродрому та військового містечка. В 1949 відкрита Лиманська дільнична лікарня. В 50-ті роки добудовується Лиманська середня школа № 1, відкриваються дитячі садки № 1 та № 2, створюється робкооп «Лиманський», вступають в стрій насосні станції для поливу полів. В 60-ті роки радгосп ім.«Карла Маркса» під керівництвом директора М.М.Муравина визнано радгоспом мільйонером. 60–70-ті роки XX сторіччя ознаменувалися розбудовою населених пунктів – зводилось сучасне військове містечко і вся інфраструктура, заселено більша кількість переселенських будинків, відкрито дитячу музичну школу, у 1971 році типову школу № 2, яку протягом 25 років очолював С.П.Пастухов.; типовий дитячий садок на 240 місць, два будинку побуту, 19 магазинів. В 1967 році збудовано Будинок Культури №1. Все це здійснювалось під керівництвом директорів радгоспів: М.М.Муравіна, П.А.Мельник, М.Д.Сундукова, І.К.Шило, голів – С.І.Прокопенко, О.Н.Ярошенко.

Поступово нарощувались виробничі потужності виноградних радгоспів. В господарствах побудовані винзаводи, які переробляли вирощений виноград і виготовляли високоякісні виноматеріали. Директори винзаводів Макарова В.П. та Внодченко А.К. неодноразово приймали участь у міжнародних виставках вин, де продукція їх винзаводів була високо оцінена та удостоєна медалей. В 70–80-ті роки XX сторіччя зводилися радгоспні їдальні, гуртожиток, теплиці, прокладено 4 км водогону. З середини 80–х років до початку 90–х було заасфальтовано 5 км доріг. В цей період спостерігався високий розвиток духовної культури: працювали 3 селищні бібліотеки і одна у військовому містечку, два будинки культури і будинок офіцерів, в яких діяли 9 гуртків художньої самодіяльності. В

кінці 80–х розпочав діяти телевізійний ретранслятор, на початку 90–х розпочалося газифікація селища. У цьому велика заслуга тодішніх директора радгоспу «К.Маркса» Науменко М.А. та селищного голови Євтодій С.Є. 90-ті роки ХХ сторіччя були складними: розпад Радянського Союзу, негаразди, важке становище нашої держави не могли не вплинути на економічний стан господарств та соціальну інфраструктуру селища. Змінювалися форми власності – радгосп ім. «Шлях Ілліча» у ВАТ «Шлях Ілліча», радгосп ім. «Карла Маркса» у ТОВ «Лиман», зникали держпідприємства, розформовувався Лиманський гарнізон, виводились військові частини. На місці військового аеродрому зараз ТОВ «Міжнародний аеропорт Лиманське». Проблем було дуже багато: і загальнодержавних і власних – зі своїми особливостями. Необхідно відмітити, що саме в цей час (більше 10 років) ніяких великих капіталовкладень не було – крім допомоги керівника ВАТ «Шлях Ілліча» Дворника І.М. у газифікацію окремих вулиць селища та Лиманської загальноосвітньої школи № 1.У 2002 році з ініціативи Дворника І.М. почав відмічатися День селища. Лиманці святкують його у день Петра-Павловського храму 12 липня.

З середини минулого десятиріччя розпочинається новий період в історії селища – розбудови та відновлення традицій. Депутатським корпусом, виконкомом Лиманської селищної ради на чолі з селищним головою Є.С.Жаріковим приділяється велика увага заходам з благоустрою та розвитку соціальної інфраструктури селища. У 2004 році створено при Лиманській селищній раді комунальне підприємство «Житкомунгосп». У 2004-2005 роки до комунальної власності Лиманської селищної ради прийняті всі об’єкти соціальної сфери селища, ТОВ «Благодатне» та ВАТ «Шлях Ілліча»: будинок культури № 1, Дитячий садок № 2, артезіанські свердловини та башти «Рожновського», водопровідні мережі селища, очисні споруди, гуртожитки, ФАП та весь житловий фонд селища. Проведено перенос адміністрації Лиманської селищної ради селища з проведенням капітального ремонту і розміщенням в будівлі комунальної власності селищної ради. 2006 рік –

розпочато роботи по капітальному ремонту та газифікації дошкільного начального закладу № 2 «Малятко», який з лютого 2007 року відновив свою роботу. Відкрито Лиманську філію Одеського історико–краєзнавчого музею (засновник та керівник Л.Ф.Рислінг). Проведено капітальний ремонт приміщення та даху у ФАПі.

У 2007 році до комунальної власності Лиманської селищної ради був прийнятий житловий фонд колишнього військового містечка, теплові мережі, котельна та водопровідні мережі. Проведений капітальний ремонт даху спортивного залу БК № 3, селищних мереж водопроводу першого пускового комплексу та заміна башт «Рожновського». Створено при Лиманській селищній раді Центр соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді. Проведено відновлення ліхтарної вітки з встановленням 16 ліхтарів в колишньому військовому містечку, капітальний ремонт теплових мереж колишнього військового містечка, розчистка дренажних каналів та ремонт електродвигунів ДНСЗВ № 1. У 2008 році гостей з Німеччини, Канади, Америки, з обласних центрів України та сіл району зібрав міжнародний фестиваль «200 років живуть села і лунає над ними пісня». Урочистості були організовані селищною радою на чолі з селищним головою, німецьким культурним центром зустрічей та колективом будинку культури № 1, на базі якого проходило дійство. Гості та учасники свята відзначили високий рівень підготовки та проведення урочистостей. Лиманський професійний аграрний ліцей відзначив своє 60–річчя (директор – Тенінгольц С.Я., заступник Бухнаєва Л.М.). Закладено міні – парк у військовому містечку (біля БК № 3) та встановлено пам'ятники «Загиблим воїнам інтернаціоналістам», «Полеглим за Батьківщину 1941–1945 рр.», на території селища висаджено 200 дерев, 150 кущів, 250 квітів. Одним з організаторів та спонсорів виступив тодішній директор аеропорту «Лиманське» - Загребельний С.І. На території селищної ради проживає 98 воїнів-інтернаціоналістів, діє дві організації воїнів-афганців. Безоплатно виділено приміщення під розміщення ради ветеранів, воїнів-інтернаціоналістів та відділення зв'язку 67452. (інформація станом на

2010р.). Проведена гідрохімічна очистка внутрішньобудинкових систем опалення в колишньому в/м. У 2009 році створені комунальні підприємства «Лиманськетеплокомуненерго», та «Будинкоуправління», Лиманська амбулаторія сімейної медицини відзначає своє 60–річчя (головний лікар – Плеханов В.В.). Виділено 10 ордерних квартир, 9 службових квартир молодим спеціалістам лікарні, школи, школи–інтернату та комунальних підприємств. Встановлено пам'ятник загиблим кадетам в районі Лиманської школи–інтернату. Створено спеціалізоване комунальне підприємство «Ритуальні послуги Лиманське» з передачею на обслуговування кладовища, проведено капітальний ремонт зовнішніх мереж водопроводу та дороги по вул. Перемоги.

1.3. Географічне розташування та природно-ресурсний потенціал

Лиманська територіальна громада розташована в правобережній провінції підзони північного степу природної зони степу. Основний тип ґрунту - чорнозем звичайний.

Клімат помірно-континентальний. Середньомісячна температура повітря: липень – +21 ° С, січень – -3,5 ° С. Найвища температура повітря, яка була зафіксована на місцевій метеостанції – +37 ° С, найнижча – -29 ° С. Переважаючі вітри: липень – північно-західний, січень – північно-східний. Клімат характеризується як помірно-континентальний з недостатнім зволоженням, короткою м'якою зимою та довгим спекотним літом. За кліматичними умовами район відноситься до зони посушливих степів. Температурний режим формується під впливом географічної широти, повітряних мас моря й лиману. 50-55 днів протягом року тут переважає помірне повітря, що взимку дає потепління й опади, влітку похолодання й опади.

Рідко коли залітають арктичні повітряні маси, що несуть із собою раннє осіннє похолодання та весняні заморозки.

Взимку переважає нестала похмура погода з частими, але не довгими похолоданнями. Тривалість зими в середньому –72 дні. Найхолодніший місяць року – січень. Тривалість весни – 70-78 днів. Починається вона в кінці лютого – на початку березня, а закінчується в середині травня (перехід через +15° С). Літо довге, спекотне, часто посушливе. Кількість днів із середньодобовою температурою, що перевищує + 15°С, досягає 135-145. Безморозний період становить 240 днів. Річна кількість опадів коливається в межах 350-390 мм на рік, з них на теплий період припадає 220-240 мм. Найменше опадів буває навесні. Вплив Кучурганського лиману на клімат порівняно невеликий. Тут континентальність клімату й кількість бездощових днів менша проти інших територій району. Мілководний лиман швидко прогрівається влітку і так само швидко охолоджується взимку.

Природа Лиманщини, головним чином, репрезентована різнотрав'ям, ксенофільними видами, з яких частіше других зустрічаються люцерна, молочай, шавлія та інші. З півчагарників найбільш численні полин австрійський. Природна деревна рослинність майже цілком відсутня. Лише на окремих ділянках північних схилів збереглися невеличкі зарості чагарників. Щоб захистити ґрунти від суховіїв та ерозії, а дороги від снігових заметів, практикою стало смугове деревонасадження. Початок йому покладено в районі ще XIX ст., але більшість сучасних лісосмуг було насаджені протягом 1940-1950-х років. По них ростуть різні види дерев: дуб, клен, біла й жовта акація, ясен, в'яз (береcток), волоський горіх, абрикос, черешня, лох, шовковиця, тополя, шипшина тощо. Невдовзі ці смуги стали притулком для сірих куріпок, сорок, перепелиць, ворон, жайворонків та інших птахів.

Однією з особливостей району є комплекс Кучурганського водосховища (лиману), який характеризується багатим складом флори та фауни. Кучурганське водосховище побудовано на базі Кучурганського лиману в 1967 р. При проєктуванні водосховища в комплекс гідровузла, щоб уникнути підтоплення і затоплення населених пунктів включені насосні станції. Натомість сумарна продуктивність насосних станцій 9300 м3/год, з якої:

- на території України 4770 м3/год;

- на території Республіки Молдова (Придністров'я) 4530 м3/год.

Громада має багату сировинну базу: запаси річкового піску (с. Кучурган), дрібнощебеневої суміші (с. Кучурган), кар'єри з видобутку будівельного каменю – ракушняка (с. Щербанка), глини, яка йде на виробництво червоної цегли, водні ресурси. Це значний резерв поповнення бюджету, створення нових робочих місць та поліпшення соціальної бази.

1.4. Основні тенденції соціально-економічного розвитку

В економіці громади переважає сільгоспвиробництво, яке спеціалізується на вирощуванні зернових, технічних культур, овочів, виноградарстві та садівництві. Значного розвитку має тваринництво.

Основними товаровиробниками сільськогосподарської продукції є сільськогосподарські товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерні товариства. Прикладом сільгоспвиробників ТГ є наступні підприємства:

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЛИМАН". Основний КВЭД - 01.21 Вирощування винограду. Площа землі - 1 975га.

НАУКОВО-ВИРОБНИЧА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ФІРМА "ВИН-АГРО" У ВИГЛЯДІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ.

Основний КВЭД - 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Площа землі – 481 га.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МАРЛЕН". Основний КВЭД - 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. Площа землі - 476 га.

ВАТ «Степове» та ТОВ «Степове». Основний КВЭД - 01.11 Вирощування зернових культур (зернові культури, рапс, соняшник, виноград, інше).

ДГ Кучурган (с. Кучурган), ДГ Суворове (с.Щербанка) - сільськогосподарські дослідні господарства.

Варто відмітити, що в регіональному розрізі, врожайність культур підприємств громади є значно нижчою від середньої врожайності по Україні та дещо нижчою за врожайність Одеської області (табл. 1.5). Фермерські господарства ТГ займаються зерновими мають такі показники порівняльної врожайності.

Таблиця 1.5

Динаміка середньої урожайності по Україні, Одеській області та Лиманській територіальній громаді

Культура	Середня врожайність Україна, ц/га			Середня врожайність Одеської області, ц/га			Підприємства Лиманської громади в середньому, ц/га		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Кукурудза	54,4	76,0	59,7	34,44	50,50	29,20	10,98	45,61	23,0
Соняшник	24,0	22,4	23,1	20,19	21,60	15,10	11,57	13,25	14,9
Пшениця озима	41,1	38,2	40,4	39,70	37,30	30,60	25,93	27,4	24,9
Ячмінь озимий	34,4	35,3	37,1	37,20	36,42	30,30	26,3	22,7	22,5
Ячмінь яровий	32,4	27,6	33,5	30,57	20,54	22,50	20,7	16,14	6,1
Горох	26,5	18,6	22,9	25,29	14,55	16,80	14,93	14,5	7,8
Ріпак озимий	20,7	26,4	24,5	23,18	22,40	18,90	–	17,2	4,6

Джерело:https://tripoli.land

Так, у 2017 р. в Лиманській ТГ середня врожайність кукурудзи є нижчою на 79,9% ніж по Україні та на 68,1 % меншою ніж по Одеській області;

врожайність соняшника є меншою на 51,8 % та 42,7 % відповідно; пшениці озимої – на 37,0 % та 34,7 %; ячменя озимого – на 23,5 % та 29,3 %.

Графічні зображення порівнянь середніх значень врожайності за трьома географічними одиницями наведені на рис. 1.4 – 1.5 та у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Порівняння середньої урожайності громади із середньою урожайністю в Україні та Одеській області

Культура	Відносна величина порівняння врожайності Лиманської ТГ з середніми показниками по Україні, %			Відносна величина порівняння врожайності Лиманської ТГ з середніми показниками по Одеській області, %		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Кукурудза	-79,9	-83,0	-67,7	-68,1	-74,5	-33,9
Соняшник	-51,8	-29,5	-11,3	-42,7	-26,9	35,8
Пшениця озима	-37,0	-5,0	-37,1	-34,8	-2,7	-17,0
Ячмінь озимий	-28,8	19,5	-10,0	-34,1	15,9	10,2
Ячмінь яровий	30,9	47,5	34,9	38,7	98,1	100,9
Горох	x	37,1	-48,0	x	75,3	-29,2
Ріпак озимий	x	x	-47,3	x	x	-31,7

Джерело:https://tripoli.land

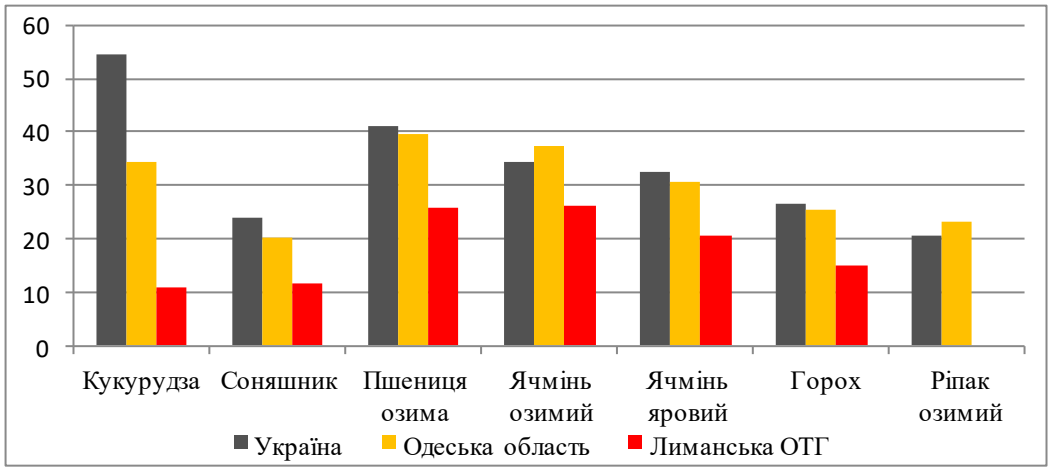

Рис. 1.3. Середня врожайність культур у 2017 р., ц/га, *Джерело:* https://tripoli.land

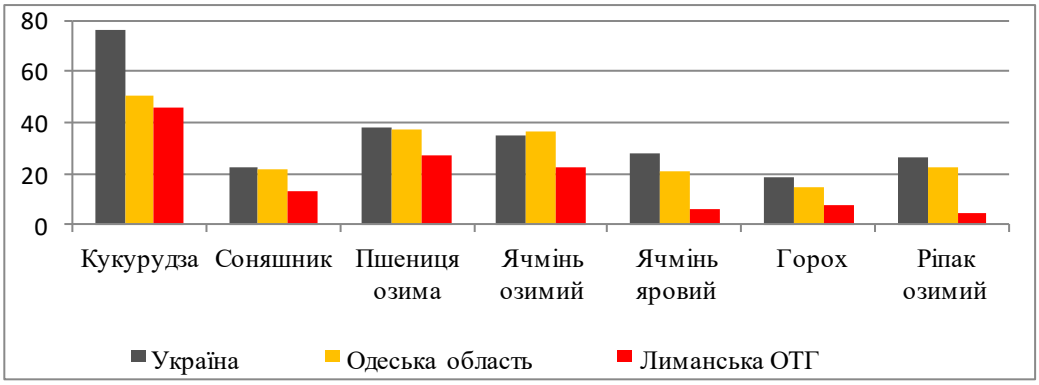

Рис. 1.4. Середня врожайність культур 2018 р., ц/га,

Джерело: https://tripoli.land

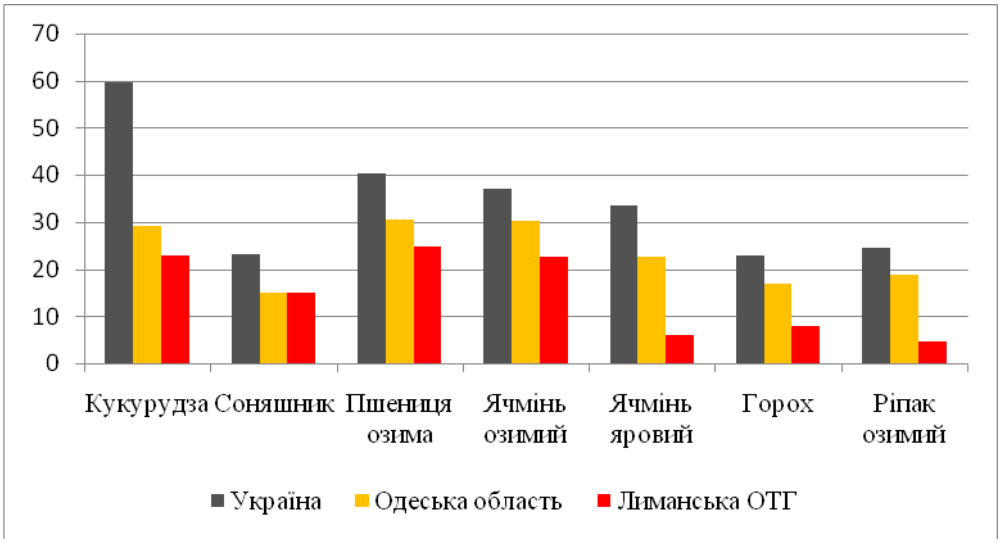

Рис.1.5 Середня врожайність культур у 2019 р., ц/га, *Джерело:* https://tripoli.land

На території громади знаходиться колишній військовий аеропорт зі злітною бетонної смугою. У смт. Лиманське розташоване і колишнє військове містечко, жителі якого раніше обслуговували аеродром і його інфраструктуру.

Важливою перевагою для економіки громади є близькість великого залізничного вузла - Станція Роздільна. Роздільна - один з найбільших і найважливіших у стратегічному розумінні

залізничних вузлів в Україні. Ця станція є одним з найпотужніших коридорів в європейські країни. Через станцію «Роздільна 1» курсують пасажирські поїзди, які слідують з міст України (Одеса, Київ, Ужгород, Харків, Хмельницький, Чернівці, Ковель, Умань) та інших держав (Кишинів, Варшава, Мінськ, Москва). Станція «Роздільна 1» приймає приміські поїзди з Одеси, Вапнярки, Мигаєва, Балти, Іванівки. Також у Роздільній діє автостанція. Здійснюється міжміський рейс Роздільна-Одеса, існують приміські маршрути, які з'єднують центр району з прилеглими населеними пунктами – Антонівка, Гаївка, Желєпове, Кошари, Лиманське, Новодмитрівка, Новокостянтинівка, Отрадове, Сухе, Щербанка.

Нагальна проблема ТГ - належне водопостачання. Питання водопостачання є найбільш актуальним для мешканців Лиманської територіальної громади. Це пов’язано з використанням застарілих насосів (так в смт. Лиманському до теперішнього часу використовуються насоси марки ЕЦВ 6-10), які по-перше енергоємні та на теперішній час майже вичерпали свій робочий ресурс. На українському ринку пропонуються сучасні глибинні (занурювальні) насоси виробництва Італії та Туреччини. Комунальне підприємство «Кучурганський водограй» (с. Кучурган), комунальне підприємство «Лиманкомунсервіс» (с. Лиманське) та комунальне підприємство «Водник» вже мають позитивний досвід використання сучасних насосів, що надало економічний ефект затрат на електропостачання. 25.03.21 відбулася чергова сесія Лиманської селищної ради, на якій передбачені витрати на закупівлю насосів на суму 195000,00 грн. Керівництвом комунального підприємства «Лиманкомунсервіс» відпрацьовані питання та отримані цінові пропозиції щодо придбання насосів Pedrollo (Італія).

Комунальне підприємство "Лиманське" обслуговує господарську діяльність, яка сформувалася на цей час на території колишнього військового аеродрому.

В економіці громади провідне місце займає сільське господарство, основу якого складають 25 приватних сільськогосподарських підприємства, 242

селянських (фермерських) господарства. Всього в районі працюють понад 350 виробників товарної сільськогосподарської продукції.

Промисловість громади представлена 8 основними підприємствами. У структурі промислового виробництва регіону найбільшу питому вагу займає харчова та переробна промисловість - 95,0%.

У селищі Лиманське є професійний аграрний ліцей, дві загальноосвітні школи, два дитячих садка, три будинки культури та музей німців-колоністів.

В цілому у громаді є 5 шкіл та 4 садочки.

У таблицях 1.7, 1.8 наведено характеристику загальноосвітніх шкільних та дошкільних навчальних закладів громади.

Таблиця 1.7

Характеристика загальноосвітніх закладів освіти громади

Вид закладу	Форма власності	Кількість учнів	Кількість працівників	Кількість класів
Лиманська селищна рада, Роздільнянського району, Одеської області: Кучурганська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів імені П.М. Каплуна	Комунальна	490	39	22
Лиманська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1	Комунальна	377	73	20
Лиманська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №2	Комунальна	354	106	19
Степова загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів	Комунальна	248	73	14
Щербанська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів	Комунальна	173	22	5

*Джерело:*ЗДО - ВО Лиманська СР Роздільнянський р-н - Одеська область. ІСУО (isuo.org)

Таблиця 1.8

Характеристика дошкільних навчальних закладів громади

Вид закладу (Дошкільні навчальні заклади)	Форма власності	Проєктна кількість місць
Лиманська селищна рада, Роздільнянського району, Одеської області: Дошкільний навчальний заклад №1 загального розвитку (смт. Лиманське)	Комунальна	140
Заклад дошкільної освіти ясла-садок "Колосок" (с. Щербанка,)	Комунальна	35
Заклад дошкільної освіти "Сонячна гронка" (с. Кучургани)	Комунальна	128
Заклад дошкільної освіти загального розвитку №2 "Малятко" (смт. Лиманське)	Комунальна	75
Заклад дошкільної освіти с. Степове	Комунальна	140

Джерело: ЗДО - ВО Лиманська СР Роздільнянський р-н - Одеська область. ІСУО (isuo.org)

В цілому стан дошкільної і шкільної освіти в громаді дозволяє забезпечити стартові умови формування фундаменту четвертого пріоритету розвитку громади. Так, середня завантаження дошкільних освітніх установ в даний час складає 80%, що відповідає частці охоплення дітей дошкільною освітою.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ТА ОБМЕЖЕНЬ ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ (SWOT-АНАЛІЗ)

2.1. Загальний SWOT–аналіз розвитку громади

SWOT-аналіз, один із найпоширеніших видів аналізу, який дозволяє об’єктивно оцінити сучасний стан громади, її сильні сторони, що найбільше сприятимуть розвиткові; визначити ресурси для подолання слабких сторін, або перетворення їх на сильні; виявити можливості та попередньо оцінити існуючі загрози та шляхи їх усунення (матрицю слабких сторін та загроз Лиманської ТГ надано у додатку 4).

Проаналізувавши статистичну інформацію, а також спираючись на результати опитування думки підприємців, члени робочої групи визначили сильні та слабкі сторони, можливості та загрози для ОТГ, провели загальний SWOT-аналіз громади, а також SWOT-аналіз за визначеними пріоритетними напрямками розвитку. SWOT-аналіз став підставою для підготовки реалістичних планів дій, які повинні допомогти об’єднаній громаді максимально скористатися існуючими порівняльними перевагами та мінімізувати ризики. Аналіз співвідношення потенціалу громади із зовнішнім середовищем (можливості та загрози) було проаналізовано за алгоритмом (рис. 2.1) та наступною схемою:	

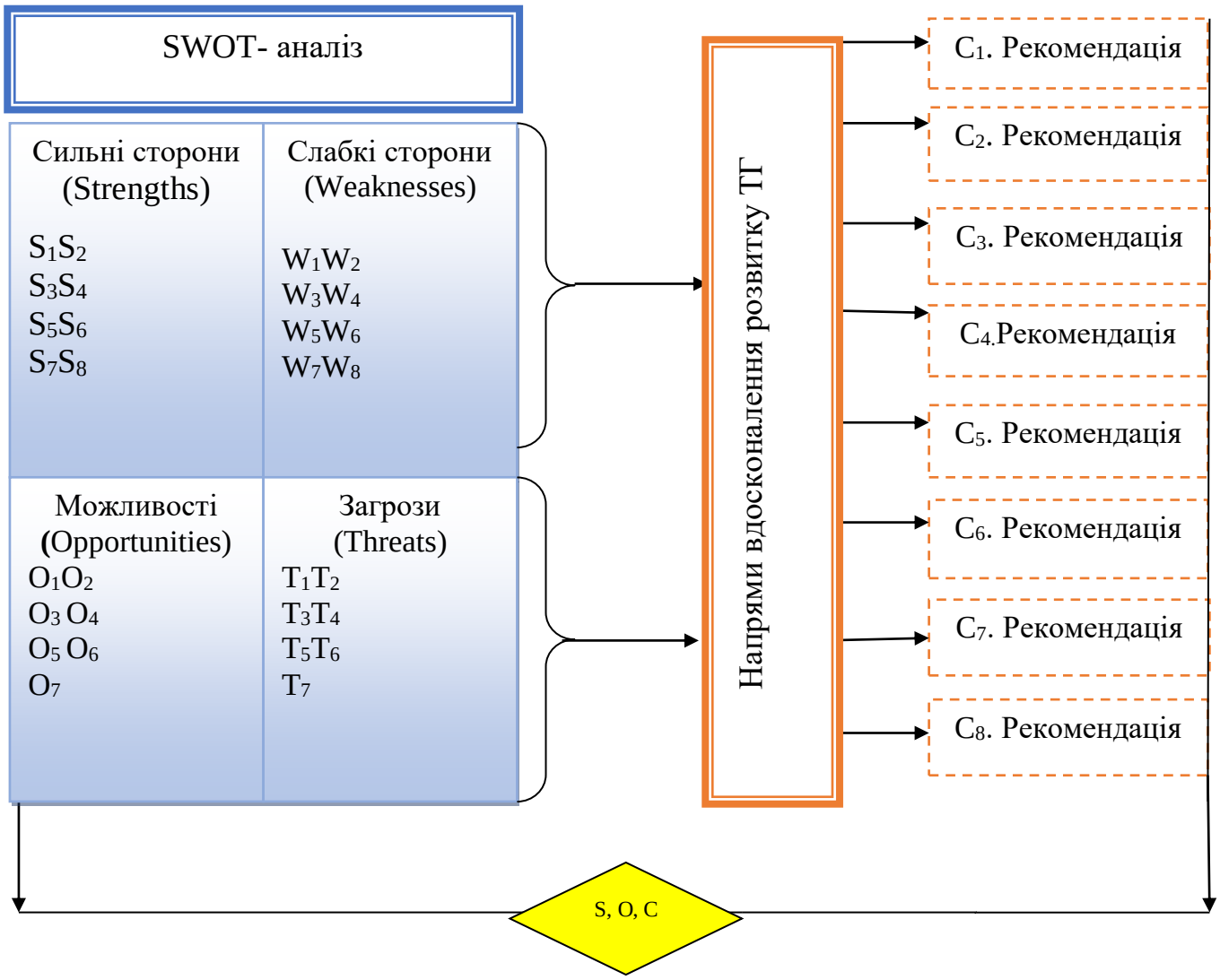

Рис. 2.1. Алгоритм перетворення слабких місць діяльності Лиманської ТГ в конкурентні переваги

2.2. Сильні та слабкі сторони сучасного стану

Проведення SWOT-аналізу вимагає певного дослідження основних складових розвитку Лиманської ТГ, результати якого визначені наступним чином (сильні та слабкі розвитку наведені у таблиці 2.1):

Таблиця 2.1

Сильні та слабкі сторони розвитку Лиманської ТГ

Сильні сторони (S)	Внутрішні переваги
S_1 -	наявність поблизу ТГ вузлової залізничної станції, яка забезпечує транспортне сполучення та робочі місця;
S_2 -	вигідне географічне розташування громади, близькість із обласним центром;
S_3 -	близькість до міжнародних кордонів; злітно-посадкова смуга колишнього військового аеродрому
S_4 -	наявність багатих земельних ресурсів (робочих чорноземів); інших природних ресурсів (пісок, гравій річковий, будівельний камінь – ракушняк, водойм);
S_5 -	наявність родовищ мінеральних ресурсів (гравій річковий, пісок, тощо);
S_6 -	вирощування зернових та зернобобових, виноградарство;
S_7 -	кваліфікований персонал та талановита молодь, що навчається
Слабкі сторони (W)	Внутрішні недоліки
W_1 -	значна трудова міграція, дефіцит робочих місць;
W_2 -	зношені об'єкти комунальної власності, особливо водогони в селах громади;
W_3 -	застарілі «технології» збирання та утилізації ТПВ ;
W_4 -	проблеми водопостачання та водовідведення в місті;
W_5 -	наявність підтоплення;
W_6 -	зношений жилий фонд комунальної власності громади;
W_7 -	відсутність генплану розвитку селищ та прилеглих територій;
W_8 -	брак коштів на поточні та перспективні потреби розвитку громади

2.3. Можливості та загрози розвитку

Можливості та загрози розвитку Лиманської ТГ наведені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Можливості (Q)	Резерви внутрішні та зовнішні
Q_1 -	цільове та ефективне використання вільних ділянок та територій розвитку громади;
Q_2 -	резерви розвитку туризму;
Q_3 -	можливості залучення молоді до стартапів та кваліфікованої праці;
Q_4 -	залучення до підприємництва всіх верств населення громади;
Q_5 -	глибока переробка агропродукції з додаванням додаткової вартості за рахунок іноземних інвестицій, розвиток необхідних для громади виробництв (виготовлення тротуарної плитки та цегли, виготовлення пілетів для твердопаливних котлів, виготовлення бітуму для дорожнього покриття, можливість встановлення сонячних батарей);
Q_6 -	розробка генплану розвитку селищ та територій, ефективне використання злітно-посадкової смуги колишнього військового аеродрому;
Q_7 -	залучення інвестицій в реальний сектор економіки.
Загрози (Т)	**Зовнішні чинники**
T_1 -	непередбачуваність змін діючого законодавства України;
T_2 -	різке падіння платоспроможності населення;
T_3 -	різке погіршення погодно-кліматичних умов;
T_4 -	форс-мажорні чинники;
T_5 -	хронічна нестача коштів;
T_6 -	прояви несумлінності конкурентної боротьби суміжних територіальних утворень України;
T_7 -	прояви несумлінності конкурентної боротьби .

2.4. Рекомендації та заходи щодо усунення можливих ризиків та загроз розвитку громади

Зведені результати аналізу сильних і слабких сторін діяльності Лиманської ТГ ґрунтувалися на результатах аналізу впливу внутрішніх та зовнішніх чинників формування напрямків діяльності ТГ, основні результати якого наведені в таблиці додатку А1.

Підсумки SWOT-аналізу Лиманської ТГ дозволили розробити рекомендації з підтримки сильних сторін на основі посилення можливостей ТГ, зменшення впливу слабких сторін і зниження впливу виявлених загроз:

1. С1 – З метою активізації участі громадськості у постановці та вирішенні питань місцевого економічного розвитку (МЕР) створити на засадах партнерства місцевої влади, підприємців та представників недержавних громадських установ (організацій) постійно діючу робочу групу з МЕР.

У відповідному розділі «Стратегії» передбачити компетенції та відповідальність членів робочої групи (РГ) за аналіз стану МЕР та заходів з його суттєвого поліпшення.

2. С2 – Передбачити за ініціацією керівництва створення міського осередку підтримки підприємництва та залучення інвестицій (ОППЗІ) для потреб розвитку громади. Серед функціональних обов'язків ОППЗІ передбачити надання на частково безоплатній основі послуг інформаційного, консультативного та навчального змісту. Для підготовки інвестиційних пропозицій, проектів та каталогів профільних відповідно до потреб МЕР громади, залучати фахівців освітянських і консультаційних установ країни, що мають відповідний досвід та спроможність успішно допомагати МЕР громади.

3. С3 – З метою забезпечення розвитку привабливої діяльності в напрямках спорту, туризму, культури та науки серед молоді, створити Центр розвитку молоді на базі КП «Культура» та КП «Лиманський спортклуб фізичної підготовки», передбачивши серед його функціональних обов'язків регулярне

проведення евентійних заходів районного, обласного, регіонального, національного та міжнародного рівня.

З метою суттєвого покращання якості послуг в індустрії гостинності передбачити формування реєстру місць потенціального розміщення відвідувачів (гостей) громади. Запланувати в 2021-2022 роках створення спеціалізованого центру колективного розміщення молоді та їх батьків, запрошених для участі у спортивно-культурних та інших цікавих заходах, що проводитиме Центр розвитку молоді ТГ. Передбачити підтримку проектів із створенням нових робочих місць для обслуговування (задоволення) потреб Центру розвитку молоді та його відвідувачів.

4. С4 - З метою поліпшення структури видатків та збільшення надходжень місцевого бюджету та забезпечення зростання його обсягів, передбачити в 2022-2023 рр. перегляд можливостей формування партисипативної частки бюджету (бюджету розвитку громади) питомою вагою не менше 15 відсотків загального бюджету.

Головним критерієм при розгляді та затвердженні партисипативних проєктів, ініційованих членами громади передбачити відповідність пріоритетним напрямкам Стратегії соціально-економічного розвитку громади на період до 2027 року. Серед цих напрямків особливу увагу зосередити на питаннях розвитку підприємництва, створення нових робочих місць та суттєвого покращання інженерно-комунікативної інфраструктури селищ.

5. С5 - З метою збільшення додаткових надходжень до місцевого бюджету передбачити створення умов, привабливих для розміщення на території громади транспортно-міжрегіонального та міжнародного логістичного HUB–центру, що спеціалізується на розміщенні та перевезенні експортних та транзитних вантажів Півдня України. Пропозиція базується на можливостях використання трендових напрямків розвитку логістичних операцій в Україні та її сусідів в межах транскордонного співробітництва із республікою Молдова, Румунією, тощо.

6. С6 - З метою суттєвого зростання експортного потенціалу Роздільнянського промислового вузла передбачити відтворення на теренах існуючих промислових майданчиків ТГ, які мають відповідну заготівельно-виробничу та транспортну складову інфраструктури Агропромислового комплексу, спроможного переробляти агропродукцію Лиманської та суміжних з ним аграрних районів Одеської, Вінницької та Миколаївської областей.

Передбачити пріоритетний розвиток наступних виробництв:

- мукомельного (комбікормового напрямку) та олійнопресового (в асортименті) , глибокого ступеню переробки горіхів та меду;
- птахопереробного та м'ясопереробного (заготівельний цех) виробництва, будівництво вівчарської ферми та свиноферми;
- переробки та консервування продукції рослинництва, особливо багаторічних насаджень, тощо;
- лінії з переробки ТБВ, пелетного виробництва;
- добичі піску та дрібно щебеневої суміші, видобутку будівельного каменю – ракушняка;

На базі залучення потужних галузевих інвесторів відродити та використати потенціал переробки та додання вартості за переліченими видами агропромислового виробництва.

7. С7 - З метою створення нових робочих місць в сервісній інфраструктурі громади забезпечити надання різноманітних комунально-побутових послуг та інженерно-комунікативного обслуговування мешканців багатоквартирних будинків смт. Лиманське. Запровадити комплекс заходів соціального партнерства із керівництвом військових прикордонних частин, розташованих на теренах громади.

8. С8 - Включити до переліку обов’язкових цільових програм заходи щодо: розвитку підприємництва; агропромислового виробництва та переробці, розвідку культури, спорту, благоустрою території громади, медичного обслуговування, тощо.

РОЗДІЛ 3. БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО

3.1. Бачення, основна мета та місія громади. SMART-модель розвитку

Згідно з вимогами до сучасного управління економічним та соціальним розвитком громади, дуже важливе місце посідає формування бачення цього розвитку, тому постає питання: ***Чому і навіщо потрібно зазирати в майбутнє, що це дасть ТГ?***

Бачення – стратегічне бачення економічного і соціального розвитку території. **Місія громади** – це сукупність унікальних та історичних сучасних особливостей та конкурентних переваг, які у громаді вже є, та які громада хотіла б зберегти для подальшого розвитку або здобути свідомо у процесі розвитку.	***Бачення:*** *забезпечення гармонійного та комплексного розвитку громади.* ***Місія:*** *об'єднуючи людей досягти добробуту та соціального захисту - партнерство влади, громади, бізнесу та мешканців в досягненні добробуту і соціально-економічного зростання.*

Відповідь криється в лаконічних, але змістовних визначеннях візії та місії Лиманської громади, а саме в баченні наступних шляхів вдосконалення:

Візія - *«Створити умови для змін у житті кожного мешканця на краще».*

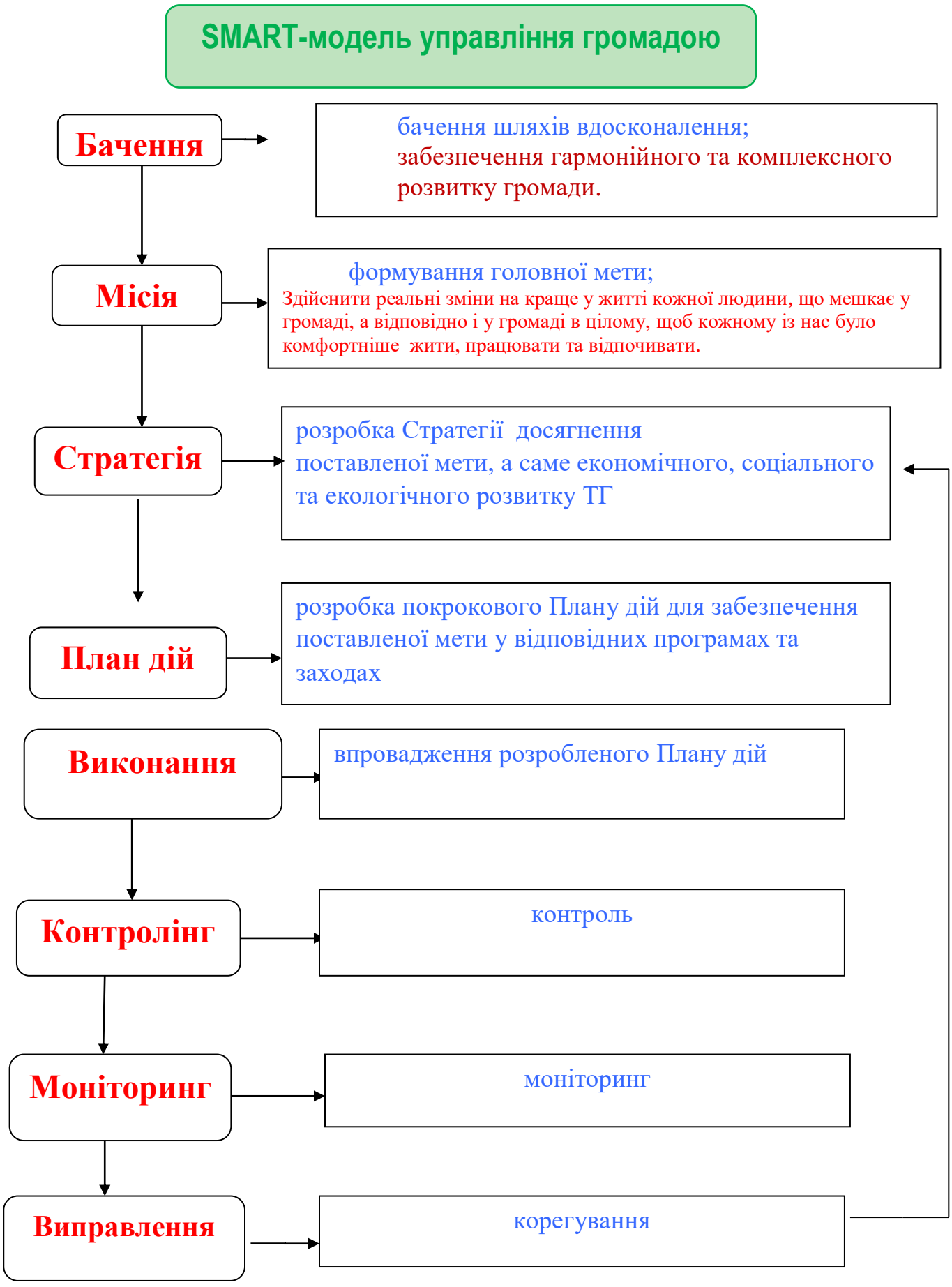

Рис. 3.1 SMART-модель управління ТГ

Основна мета розвитку громади – «*Здійснити реальні зміни на краще у житті кожної людини, що мешкає у громаді, а відповідно у громаді в цілому, щоб кожному із нас було комфортніше жити, працювати та відпочивати».*

Місія - *«Партнерство влади, громади, бізнесу та мешканців в досягненні добробуту і соціально-економічного зростання».*

Аргументація на користь вищенаведеної мети розвитку громади не складна, але вельми логічна: лише шляхом змін та успішних дій можна покращити життя людей (див. схему 3.1 «SMART-модель управління громадою»).

3.2. Пріоритетні напрями розвитку

Забезпечити досягнення поставленої мети та виконання моделі управління ТГ неможливо без визначення в часових та просторових межах головних стратегічних складових розвитку. Тому дуже важливо визначити головні пріоритети розвитку ТГ.

Розробка Стратегічного плану Лиманської ТГ до 2027 р. базується на наступних основних принципах:

- ***Партнерство.*** Стратегічне планування передбачало проведення різних консультацій, спрямованих на розбудову консенсусу, а також на обґрунтовані очікування громади від владних структур. До участі в ухваленні рішень і розробці стратегічних цілей було запрошено всі зацікавлені сторони – представників влади, наукових установ, асоціацій підприємців, підприємств та громадянського суспільства.
- ***Життєздатність.*** Забезпечення розвитку порівняльних переваг, визначених за результатами SWOT-аналізу (розбудова можливостей, котрі послаблюють гостроту вад і проблем). Крім того, для виявлення синергії між вадами та загрозами, яка загрожує життєздатності (для ризик-менеджменту), застосовується матриця слабких сторін та загроз.
- ***Інтеграція.*** Забезпечується шляхом активної участі всіх

зацікавлених сторін. Інтеграція, як багатомірний план розвитку пріоритетних секторів і напрямків діяльності, забезпечує усунення конфліктів та негативних впливів, а також забезпечує зосередження на сумісності та синергії заходів.

- ***Інновація.*** Застосовується як принцип у процесі ідентифікації проєктів, і стосується, головним чином, запропонованого підходу та найефективнішого використання наявних ресурсів.
- ***Субсидіарність.*** Визначення стратегічних заходів, починаючи з найнижчого рівня (на основі потреб громади), здійснювалось із використанням ресурсів місцевого економічного розвитку.

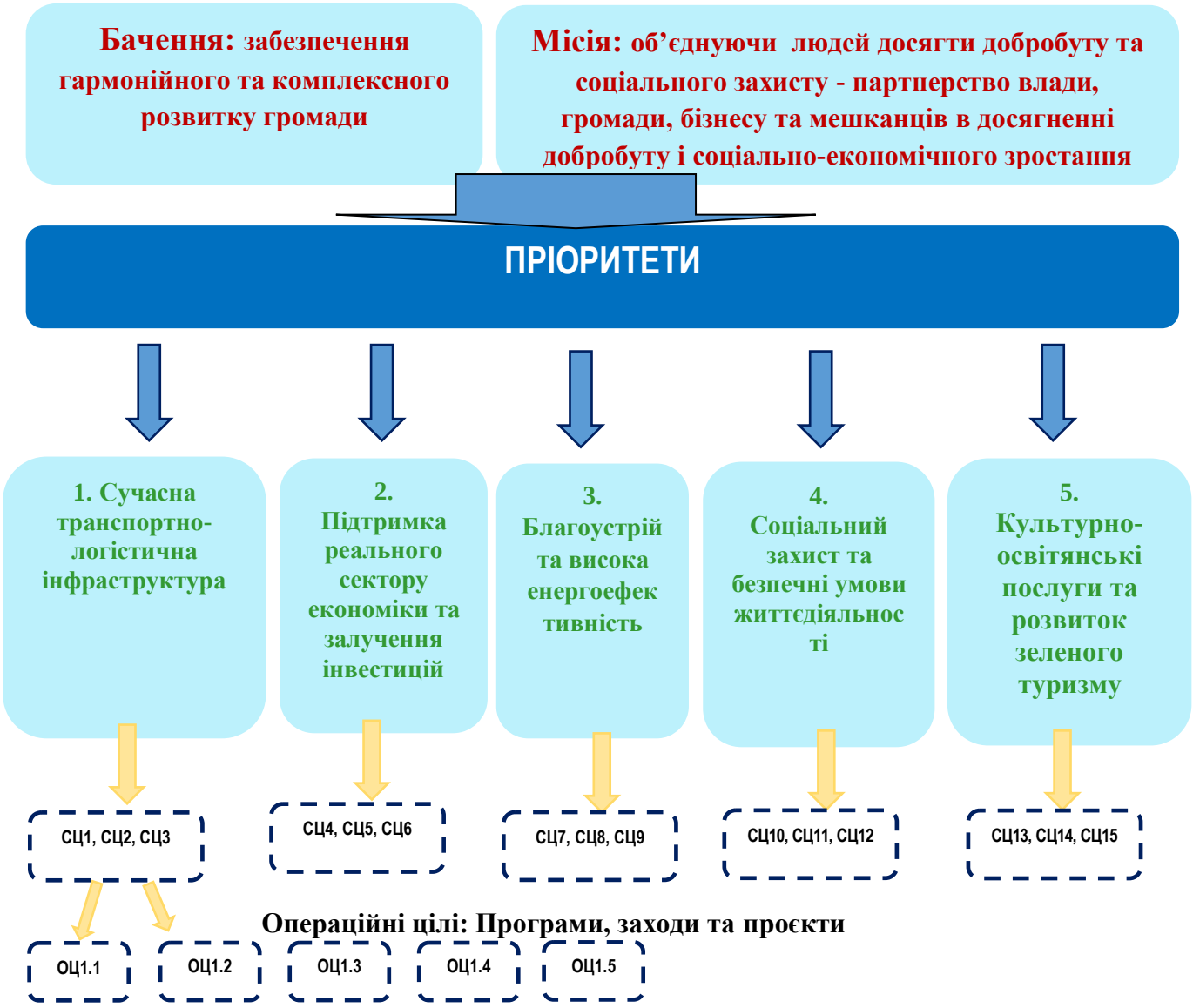

Рис. 3.2 «Дерево цілей» реалізації Стратегії економічного і соціального розвитку громади

На підставі наведеного аналізу діяльності та діагностування сильних та слабких сторін ТГ, врахування макро- та мезоекономічних чинників, стає можливим визначити наступні пріоритети (рис. 3.2 "дерево цілей" реалізації Стратегії економічного і соціального розвитку громади).

РОЗДІЛ 4. СТРАТЕГІЧНИЙ ПЛАН ДІЙ (СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ЗА ПРІОРИТЕТАМИ)

4.1. Сучасна транспортно-логістична інфраструктура

В даному пріоритеті передбачається здійснити сприяння розвитку транспортно-логістичної інфраструктури громади та транспортного сполучення. Для цього керівництво ТГ передбачає розробити відповідну комплексну Програму, стратегічною ціллю якої повинно бути досягнення інтеграції діяльності між залізнично-дорожнім вузлом міста Роздільна, створеними логістичними комплексами Лиманської ТГ, модернізація рухомого складу вантажних транспортних засобів.

Особливу увагу в Програмі розвитку транспортно-логістичного комплексу приділяється створенню логістичного центру по прийому та обробці вантажів з Одеси, Роздільної, Вінниці, Києва, ближнього зарубіжжя з подальшим перерозподілом та доставкою в інші регіони Одеської, Миколаївської областей.

У таблиці 4.1 наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за першим пріоритетом.

Таблиця 4.1

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за першим пріоритетом. «Сучасна транспортно-логістична інфраструктура»

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. СУЧАСНА ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА	
Операційні цілі	***Завдання***
1.1. Створення транспортно-логістичного центру	1.1.1. Сприяння створенню та динамічному розвитку транспортного кластера (створення транспорно-логістичного центру з можливим відкриттям митно-ліцензійного складу). 1.1.2. Забезпечення розвитку інфраструктури для транспортних кампаній.
1.2. Підвищення якості надання транспортних послуг	1.1.1. Створення належних умов для надання населенню міста доступних і якісних послуг із пасажирських перевезень пасажирським транспортом, підвищення ефективності та надійності функціонування громадського транспорту відповідно до встановлених нормативів і стандартів 1.1.2. Облаштування та підтримання на належному рівні зупинок пасажирів у місті та селищах громади 1.1.3. Створення безпечних умов для швидкісного і комфортного руху на дорогах міста. 1.1.4. Встановлення на транспортних засобах GPS-систем та програмного забезпечення для здійснення постійного контролю за роботою пасажирського транспорту на міських автобусних маршрутах загального користування. 1.1.5. Капітальний ремонт проїжджої частини доріг.

4.2. Підтримка реального сектору економіки та залучення інвестицій

Для досягнення мети по кожному з пріоритетів були визначені стратегічні, операційні цілі, а також завдання, необхідні для соціально-економічного розвитку громади до 2027 року.

Комплексна та гармонізована підтримка МСП та залучення інвестицій у реальний сектор економіки громади передбачає поетапний план дій по заохоченню та залученню інвестицій у реалізацію бізнес-проєктів на земельних ділянках та об'єктах нерухомості, що належать громаді.

У таблиці 4.2 наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за другим пріоритетом.

Таблиця 4.2

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань ТГ за другим пріоритетом.

«Підтримка реального сектору економіки та залучення інвестицій»

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2.ПІДТРИМКА РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ	
Операційні цілі	***Завдання***
1.1. Структурна перебудова економіки громади	1.1.1. Створення центру розвитку кооперації та субконтрактації. 1.1.2. Створення умов для формування та динамічного розвитку кластерів (транспортного, виробництва сільськогосподарської продукції, будівництво вівчарської ферми та свиноферми, переробки сільгосппродукції, добичі піску та дрібно щебеневої суміші, видобутку будівельного каменю – ракушняка; переробки ТБВ, проєктів згідно з заходом - С6 – стор. 40, тощо). 1.1.3. Проведення конкурсів інноваційних проектів молоді.

1.2. Сприяння розвитку підприємництва	1.2.1. Поліпшення умов надання адміністративних послуг. 1.2.2. Створення нового сайту громади 1.2.3. Створення спеціального порталу (у рамках сайту громади) для підприємців з метою захисту їх бізнесу. 1.2.4. Створення Лиманського міського центру підтримки бізнесу.
1.3. Створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, в тому числі і для виробників с/г продукції	1.3.1. Просування і реклама місцевого виробника, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема і в аграрній сфері. 1.3.2. Розвиток економічних кластерів, в т.ч. сільськогосподарських. 1.3.3. Легалізація робочих місць з метою збільшення ПДФО. 1.3.4. Мотивація сільських мешканців до створення фермерських господарств.
1.4. Створення привабливого інвестиційного клімату, сприяння інвестиційній діяльності	1.4.1. Просування інвестиційного порталу міста та актуалізація розміщеної на ньому інформації. 1.4.2. Постійне оновлення портфелю інвестиційних проектів міста з урахуванням пропозицій зацікавлених підприємств.

4.3. Благоустрій та енергоефективність

В окремий стратегічний напрямок виділяється управління благоустроєм та енергоефективністю. Даний напрямок розвитку громади деталізується окремими Програмами та заходами цільового призначення:

- поступовий перехід до альтернативних джерел енергії *(використання пілетів, встановлення сонячних батареї)*;
- модернізація системи теплопостачання;
- впровадження програми збереження тепла в будівлях та об’єктах соціальної інфраструктури громади;
- модернізація системи водопостачання та водовідведення *(створення каналізаційних вигрібних ям в приватному секторі з*

використанням екологічно чистих очисних матеріалів та виробництво гумусу).

Різні стартові умови сіл, які об'єдналися в громаду, вимагають визначити та забезпечити дотримання певних стандартів у наданні комунальних послуг, забезпеченні благоустрою, тощо. З цією метою буде створено єдиний комунальний простір.

Послуги життєзабезпечення населених пунктів надаватимуться підприємствами, які знаходяться у комунальній власності.

На етапі становлення комунальних служб громада докладатиме зусиль до їх достатнього технічного оснащення. Спектр послуг, які надаватимуться комунальними службами має забезпечити задоволення потреб громадян.

Усі заходи за даним напрямом реалізовуватимуться із широким залученням громадськості до вирішення нагальних питань. Буде визначено та описано основні послуги, які надаватимуться у кожному населеному пункті громади.

У таблиці 4.3 наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за третім пріоритетом.

Таблиця 4.3

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за третім пріоритетом **«Благоустрій та висока енергоефективність»**

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. БЛАГОУСТРІЙ ТА ВИСОКА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ	
Операційні цілі	***Завдання***
1.1. Приведення комунальних послуг до середніх стандартів громади	1.1.1. Паспортизація водомережі. 1.1.2. Складання перспективного плану реконструкції комунальних послуг 1.1.3. Екологічне забезпечення управління відходами на території громади 1.1.4. Розвиток житлового фонду громади
1.2. Модернізація систем тепло-, водо-, газо-, енергозабезпечення	1.2.1. Реконструкція та модернізація аварійних та амортизованих ділянок мереж тепло-, водо-, газо-, енергопостачання

1.3. Розвиток житлового фонду громади	1.3.1. Підтримка власників житла щодо впровадження енергоощадних технологій. 1.3.2. Створення комунального житлового фонду. 1.3.3. Будівництво нових мікрорайонів в громаді. 1.3.4. Реалізація програм енергозбереження для житлового фонду.
1.4. Підвищення рівня енергоефективності та промоція використання відновлювальних джерел енергії та енергозбереження	1.4.1. Підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами 1.4.2. Підтримка проєктів енергозбереження та використання відновлювальних джерел енергії. 1.4.3. Реклама державних, регіональних та місцевих програм енергозбереження. 1.4.4. Впровадження енергозберігаючих технологій в дошкільних навчальних закладах, загальноосвітніх школах, багатоквартирних будинках. 1.4.5. Будівництво об'єктів альтернативних видів енергії – сонячних та вітрових електростанцій.
1.5. Збереження та розвиток будівель соціальної сфери	1.5.1. Паспортизація усіх будівель освітніх, культурних, лікувальних закладів. 1.5.2. Формування бази даних перспективного використання та рівня соціального навантаження будівель соціальної сфери. 1.5.3. Формування проєктів термо- модернізації із залученням еско-компаній, інших джерел фінансування зі збереженням комунальної власності на будівлі.
1.6. Створення громадської зеленої зони	1.6.1. Створення місць для згуртування молоді та проведення екологічних акцій. 1.6.2. Висадження зелених насаджень на території с. Щербанка. 1.6.3. Відновлення функціювання ставків в кількості 3 шт у с. Щербанка.

4.4. Соціальний захист та безпечні умови життєдіяльності

Підсумком розробки стратегічних заходів у цьому напрямку має бути програма дій для розвитку соціального захисту та створення безпечних умов життєдіяльності мешканців громади.

У таблиці 4.4 наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за четвертим пріоритетом.

Таблиця 4.4

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за четвертим пріоритетом **«Соціальний захист та безпечні умови життєдіяльності»**

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 4. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА БЕЗПЕЧНІ УМОВИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ	
Операційні цілі	***Завдання***
1.1. Підвищення якості та доступності медичних послуг	1.1.1. Розвиток системи діагностичних центрів (у т.ч. приватних) з метою покращення профілактики захворювань. 1.1.2. Розроблення та впровадження єдиної інформаційної системи електронної реєстрації і електронного медичного документообігу в амбулаторно-поліклінічних установах. 1.1.3. Покращення доступності та якості надання медичної допомоги жителям міста і особливо сільської місцевості. 1.1.4. Впровадження нових сучасних технологій обстеження та лікування з урахуванням уніфікованих клінічних протоколів.

1.2. Відповідальне управління навколишнім середовищем та раціональним використанням природних ресурсів	1.2.1. Покращення обізнаності щодо обмежених природних ресурсів та небезпеки для середовища проживання. 1.2.2. Поліпшення середовища проживання, важливі природні ресурси зберігаються для майбутніх поколінь. 1.2.3. Питання охорони та збереження біорізноманіття є актуальними для Лиманської ТГ. Це обумовлено низкою особливостей місцевості, насамперед таких, як незначна площа природних біотопів, швидкі темпи їх трансформації та деградації, зростаючий рівень рекреаційного навантаження, недостатня забезпеченість охороною природних територій, недосконала законодавча база, яка не враховує специфіку місцевих екологічних умов. 1.2.4. Основними загрозами біологічного та ландшафтного різноманіття є: - викиди в атмосферне повітря; - забруднення поверхневих та підземних вод; - ґрунтова та повітряна ерозія; - підтоплення територій; - поширення агроландшафтів; - нерівномірна забудова території тощо. 1.1.6. Першочергово для ефективного використання та збереження природних територій Лиманської територіальної громади необхідно: — провести інвентаризацію наявного земельного фонду з метою виявлення, уточнення розмірів та розташування ділянок з природною рослинністю та цілих сільськогосподарських угідь; — затвердити рішенням Лиманської територіальної громади перелік земельних ділянок (угідь), де не можна проводити зміну цільового призначення землі, допускати будь-яке капітальне будівництво; — провести фахову інвентаризацію природних та напівприродних, а також пов’язаних з ландшафтом історико-культурних об’єктів та комплексів з метою їх природоохоронної, естетичної та рекреаційної оцінки; — винести на розгляд сесії питання про створення пам’яток природи, заповідних урочищ, природоохоронних об’єктів за результатами інвентаризації фахівцями, які включити до природно-заповідного фонду України; — на базі новостворених природоохоронних об’єктів, а також територій традиційного сільськогосподарського та рекреаційного використання створити локальну екомережу, яка повинна доповнити регіональну екосистему.

1.2. Підтримка громадських організацій ветеранів, учасників АТО та ООС, членів їх сімей.	1.3.1. Підтримка громадських організацій ветеранів та осіб з інвалідністю, діяльність яких має соціальну спрямованість шляхом надання фінансової підтримки для вирішення питань соціального захисту. 1.3.2. Функціонування системи вирішення основних соціальних проблем бездомних громадян. 1.3.3. Проведення компенсаційних виплат окремим категоріям - громадян з метою забезпечення надання пільг з оплати послуг зв'язку, проїзду, санаторно-курортного лікування, ремонту будинків і квартир, безоплатного поховання та компенсації витрат на автомобільне паливо. 1.3.4. Створення умов соціальної захищеності населення, можливість приймати участь в економічній, політичній і соціальній сферах життя громад, забезпечення створення необхідних умов, які дають можливість вести повноцінний спосіб життя, підтримка жителів громади, які потрапили і перебувають в складних життєвих обставинах, підтримка сімей військовослужбовців, які перебувають в зоні проведення ООС, сімей військовослужбовців, які загинули під 'час участі в ООС і потребують сторонньої фінансової допомоги, шляхом надання їм адресної одноразової грошової допомоги. 1.3.5. Надання цільової адресної допомоги сім'ям загиблих (померлих) осіб, смерть яких, пов'язана з Чорнобильської катастрофою.

	1.3.6. Надання одноразової матеріальної допомоги на оздоровлення або відшкодування вартості санаторно-курортного лікування у санаторіях особам, які' постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи 1-3 категорії, ветеранам війни, воїнам добровольцям антитерористичної операції, членам сімей загиблих (померлих) учасників АТО, постраждалим учасникам Революції гідності, особам з інвалідністю загального захворювання, дітям з інвалідністю та особам з інвалідністю з дитинства у супроводі однієї супроводжувальної особи (за необхідності) один раз на рік за рахунок одного з бюджетів (не більше граничної вартості путівки, визначеної наказом Мінсоцполітики на відповідний рік. 1.3.7. Надання щомісячних довічних стипендій громадянам віком старше 100 років. 1.3.8. Посилення соціального захисту та медичного забезпечення ветеранів війни та праці, інвалідів та інших малозабезпечених верств населення. 1.3.9. Покращення якості життєдіяльності людей з обмеженими потребами, учасників АТО та інших. 1.3.10. Сприяти створенню рівних соціальних можливостей особам з особливими потребами та соціальним статусом - інваліди, людям похилого віку, дітям- сиротам. 1.3.11. Залучити волонтерів до роботи у сфері надання соціальних послуг.
1.3. Розвиток здорового способу життя	1.3.1. Створення розвиненої інфраструктури для заняття спортом і активного відпочинку для всіх верств населення (ремонт спортивної зали з метою залучення молоді до спорту у с. Щербанка). 1. 3.2. Проведення спортивних змагань різних рівнів і залучення до занять фізичною культурою та спортом різних верств населення.
1.4. Відродження культурної спадщини	1.4.1. Активне використання пам'яток культури у пропагуванні історії та пам'яті розвитку території громади 1.4.2. Відновлення духового оркестру у с. Щербанка

4.5. Культурно-освітянські послуги та розвиток туризму

У таблиці 4.5 наведені стратегічні, операційні цілі, а також завдання за п'ятим пріоритетом.

Таблиця 4.5

Перелік стратегічних, операційних цілей та завдань громади за п'ятим пріоритетом **«Культурно-освітянські послуги та розвиток туризму»**

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 5. КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯНСЬКІ ПОСЛУГИ ТА	
Операційні цілі	***Завдання***
1.1. Реалізація державної молодіжної, сімейної політики та політики соціальної захищеності вразливих верств населення	1.1.1.Створення сільського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та забезпечення його продуктивної роботи. 1.1.2.Створення системи моніторингу з питань соціального захисту населення. 1.1.3.Постійне ведення обліку мешканців громади, що потребують соціальної підтримки: дітей-сиріт, багатодітних сімей, одиноких престарілих громадян, що опинились в кризових ситуаціях. 1.1.4.Удосконалення комплексної системи надання послуг особам похилого віку. 1.1.5.Залучення волонтерів до роботи у сфері надання соціальних послуг. 1.1.6.Створення рівних соціальних можливостей особам з особливими потребами. 1.2.1.Охоплення всіх дітей дошкільного та шкільного віку відповідною дошкільною та загальною середньою освітою та створення умов рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами. 1.2.2.Модернізація матеріально-технічної бази сільських шкіл відповідно до концепції «Нової української школи». 1.2.3.Впровадження і реалізація нових освітніх проєктів та сучасних інформаційних, комунікаційних технологій та засобів навчання.

1.2. Розвиток сучасної високоякісної освіти відповідно до концепції Нової української школи	1.2.4.Впровадження освітніх програм та методів навчання з формування в учнівської молоді особистості, активної громадянської позиції. 1.2.5.Створення навчальних класів з поглибленим вивченням іноземної мови. 1.2.6.Створення умов для забезпечення змістовного дозвілля учнів та оздоровлення дітей під час літніх канікул. 1.2.7.Підтримка обдарованої учнівської молоді та сприяння їх подальшому розвитку 1.2.8.Збереження та розширення мережі закладів дошкільної освіти шляхом: - реконструкції приміщень діючих закладів дошкільної освіти; - відкриття груп з короткотривалим перебуванням дітей у діючих закладах дошкільної освіти з метою підготовки дітей 5-ти річного віку до школи; - створення нових груп компенсуючого типу при функціонуючих ЗДО з урахуванням стану здоров'я дітей. 1.2.9.Створення Центру раннього розвитку дітей дошкільного віку. 1.2.10. Приведення мережі закладів загальної середньої освіти у відповідність до потреб населення з урахуванням демографічної ситуації. 1.2.11.Створення відповідних умов для рівного доступу громадян до якісної освіти, наступності та безперервності освітнього процесу, у тому числі і дітей з особливими освітніми потребами. 1.2.12. Зміцнення матеріально-технічної бази ЗЗСО. 1.2.13.Створення в кожному закладі загальної середньої освіти ресурсних кімнат для релаксації та проведення індивідуальних занять з дітьми з ООП. 1.2.14.Забезпечення відкритого характеру освіти та можливостей щодо повної реалізації здібностей, талантів кожної особистості, соціального захисту дітей. 1.2.15.Створення умов для виявлення і навчання обдарованих дітей та реалізації їх можливостей. 1.2.16.Забезпечення регулярного екскурсійного обслуговування учнівської молоді. 1.2.17.Поліпшення соціально-економічного становища педагогічних працівників, морального і матеріального стимулювання їх професійної діяльності. 1.2.18.Створення умов для підготовки молодих спеціалістів для роботи в закладах загальної середньої освіти з числа мешканців територіальної громади. 1.2.19.Збереження та розширення мережі позашкільних навчальних закладів. 1.2.20.Створення умов для відкриття гуртків, секцій, творчих майстерень для дітей та підлітків за інтересами.

	1.2.21.Створення умов для проведення та участі дітей в різноманітних конкурсах, змаганнях, турнірах тощо з питань позашкільної освіти. 1.2.22.Зміцнення матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти (виділення та закріплення приміщень, створення сприятливих умов для занять).
1.3. Розвиток службі у справах дітей	1.3.1. Створення центру розвитку дитинства. 1.3.2. Створення дитячого притулку на території Лиманської громади. 1.3.3. Створення патронатних сімей. 1.3.3. Створення дитячого дому сімейного типу . 1.3.4.Створення табору відпочинку та оздоровлення дітей. 1.3.5. Надання соціального житла для постраждалих від насилля в сім'ї. 1.3.6. Забезпечення транспортного засобу для проведення рейдів.
1.4. Патріотичне виховання молоді	1.4.1. Утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України. 1.4.2. Виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки. 1.4.3. Підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя. 1.4.3. Усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю. 1.4.4. Сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів.

	1.4.5. Формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства; культивування кращих рис української ментальності, працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи, формування мовленнєвої культури. 1.4.6. Спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.
1.5. Підвищення якості туристичного продукту	1.5.1. Формування мапи туристичних об’єктів. 1.5.2. Виготовлення та розміщення елементів означення населених пунктів, вулиць, туристичних об’єктів. 1.5.3. Формування мобільних додатків та баз даних туристичних об’єктів. 1.5.4. Облаштування дорожньої інфраструктури та об’єктів туристичної інфраструктури. 1.5.5. Створення публічних просторів багатофункціонального призначення. 1.5.6. Розроблення календаря фестивальних подій. 1.5.7. Створення умов розвитку авіаційного спорту: авіамодельного, вертолітного, повітроплавання, парашутного, планерного, літакового, дельтальотного (змагання на літальних апаратах з гнучким крилом), дельтапланеризма (змагання на дельтапланах), параглайдінга (змагання на парапланах). 1.5.8. Створення умов для розвитку зеленого туризму (будівля готелів та екосадиб, створення і розвиток рибного господарства (приватний або промисловий лов риби та інших водних живих ресурсів), реконструкція пам'яток архітектури, створення етнографічного музею, відродження ремесел та майстерень, відродження шовкостанції, виробництво фіточаїв.

РОЗДІЛ 5. МЕХАНІЗМ ТА ПРОЦЕДУРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ

5.1. Основні елементи механізму реалізації Стратегії

Стратегія розвитку Лиманської територіальної громади містить основні цілі та задачі за пріоритетами економічної та соціальної політики громади, а також інформацію про найважливіші напрямки та заходи реалізації зазначених цілей на довгострокову перспективу. Стратегія розрахована на 7 років (2021-2027 роки). Успіх її реалізації залежить від того, наскільки стратегічне бачення буде переведено в управлінські дії ради громади, наскільки дійовим виявиться механізм, що забезпечує «баланс інтересів» та скоординовані дії учасників, що представляють різні сфери: владу, бізнес та некомерційний сектор, населення.

Для реалізації Стратегії мають використовуватися такі механізми:

- *організаційний;*
- *нормативно-правовий;*
- *фінансовий;*
- *соціального партнерства;*
- *інформаційний механізм.*

Організаційний механізм реалізації Стратегії – це діяльність виконавчих органів селищних рад з підготовки та реалізації документів, що мають бути розроблені на підставі Стратегії та Генерального плану розвитку громади.

Основні інструменти механізму:

- участь у реалізації державних та регіональних стратегій, концепцій, програм, проєктів;
- розробка прогнозів економічного та соціального розвитку громади;
- розробка та реалізація програм економічного та соціального розвитку громади та цільових програм;
- розробка та реалізація щорічних планів дій з реалізації Стратегії;

- відбір, муніципальна підтримка та реалізація соціально та економічно значимих проектів та заходів.

Базовою одиницею реалізації Стратегії виступають проєкти. Затверджені проєкти формують портфель проєктів Стратегії. Проєкти включаються до портфелю за пропозиціями робочої групи. Робоча група розробляє проєкти, які передбачають: виділення земельних ділянок; надання коштів із бюджету ТГ або пільг за рахунок бюджету; залучення інвестицій. На засідання Робочої групи виносяться також соціально важливі проєкти, що вирішують проблеми мешканців ТГ. Усі інші проєкти включаються до портфелю проєктів Стратегії за рішенням Робочої групи, узгодженим із заступником голови Лиманської селищної ради, що відповідає за певний напрям.

Проєкти складають ключовий портфель пропозицій розвитку ТГ. Серед запропонованих до реалізації проєктів можна виділити як ініціативні (монопроєкти), так і комплексні (мультіпроекти), об'єднані певною метою. Список реалізованих в рамках стратегії проєктів має переглядатися один раз на рік відповідно до існуючої процедури. Ініціативні проєкти (монопроєкти) включаються в портфель розвитку ТГ на основі рішення відповідної фокус-групи при узгодженні з профільним заступником голови ТГ.

Проекти, що виносяться на засідання Робочої групи, підлягають експертизі. Експерти затверджуються Робочою групою за поданням голів селищної та сільських рад Лиманської ТГ. Експерт надає письмовий відгук щодо проєкту та виступає з співдоповіддю на засіданні Робочої групи. Проєкти, що мають особливе значення для економічного та соціального розвитку ТГ, за рішенням Робочої групи відносяться до ключових проєктів Стратегії.

Проєкти, схвалені Робочою групою, розглядаються профільною постійною комісією ради ТГ та затверджуються рішенням Лиманської ради.

Порядок процедури проходження експертизи поетапний.

1 етап – попередня фінансова експертиза реалістичності проєкту.

2етап – комплексна оцінка експертами відповідного профілю.

У разі позитивного схвалення експертами Робоча група рекомендує проєкт на затвердження **Виконавчого апарату Лиманської ради.**

Проєкти можуть бути включені до загальних цільових програм. У цьому випадку вони затверджуються селищною радою у складі зазначених програм.

Мешканцям ТГ, суб'єктам господарювання може надаватися допомога при підготовці проєктів.

Організаційний зв'язок документів має забезпечуватися єдністю цілей та шляхів вирішення економічних та соціальних завдань у межах Стратегії розвитку ТГ.

Нормативно-правовий механізм реалізації Стратегії являє собою правове забезпечення інноваційних змін економічної діяльності та суспільного життя.

Основні інструменти механізму:

- розробка нових нормативно-правових актів територіальної громади, спрямованих на реалізацію Стратегії за всіма напрямками діяльності;
- підготовка законодавчих ініціатив з вдосконалення регіонального законодавства;
- підготовка пропозицій органам державної влади та управління з вдосконалення національного законодавства.

Фінансовий механізм реалізації Стратегії являє собою концентрацію фінансових ресурсів за пріоритетними напрямками розвитку ТГ.

Основні фінансові інструменти реалізації Стратегії:

- бюджет Лиманської ТГ (внутрішній ресурс підвищення ефективності економічного та соціального розвитку ТГ);
- цільове софінансування за рахунок коштів державного та регіонального бюджетів шляхом активної участі ТГ в реалізації пріоритетних національних проєктів, регіональних цільових програм, адресних інвестиційних програм;
- державні позабюджетні цільові соціальні фонди;

- самофінансування з боку суб'єктів господарювання, що здійснюють реалізацію інвестиційних проєктів (внутрішні інвестиції (кошти підприємств), зовнішні інвестиції, іноземні інвестиції);
- зовнішні та внутрішні запозичання;
- кошти міжнародних фінансових установ;
- міжнародна технічна допомога та ін.

Механізм соціального партнерства – це сукупність відносин між усіма суб'єктами, діяльність яких зачіпає інтереси мешканців Лиманської ТГ щодо формування стратегічних орієнтирів, які забезпечують життєдіяльність та розвиток адміністративно-територіального утворення, а також практики втілення цих орієнтирів в управління ТГ.

Основні інструменти механізму:

- створення постійно діючих структур, що забезпечать участь громадськості у розробці та реалізації Стратегії (фокус-груп, робочих груп);
- вивчення громадської думки (через анкетування, опитування, інтерв'ю тощо);
- підготовка та проведення загальних заходів (конкурсів, виставок, ярмарок, конференцій, семінарів тощо);
- робота з представниками різних соціальних структур та інститутів.

Інформаційний механізм реалізації Стратегії має дуже важливе значення. Передбачається створення сторінки на офіційному сайті Лиманської селищної та районної рад, на якій буде опубліковано текст Стратегії та зміст портфелю її проєктів, організовано обговорення наданих документів. Представлена на офіційному сайті інформація щодо ходу реалізації Стратегії та окремих проєктів буде постійно оновлюватися. Сайт передбачатиме можливість надання пропозицій щодо нових проєктів Стратегії.

Інформація щодо ходу реалізації Стратегії буде регулярно оприлюднюватися у засобах масової інформації громади.

5.2. Моніторинг реалізації Стратегії

Важливим для реалізації Стратегії є створення дієвої системи моніторингу – відстеження (контролю) процесів, що відбуваються в економіці та соціальній сфері громади.

Шляхом постійного контролю моніторинг дозволяє отримати достовірну та об'єктивну інформацію про соціально-економічні процеси, що відбуватимуться у Лиманській ТГ, оцінити та проаналізувати тенденції, що складуться у різних економічних структурах, визначити ступінь досягнення місії стратегічного розвитку, на базі отриманої інформації підготувати рекомендації, спрямовані на подолання негативних та підтримку позитивних тенденцій, тобто скоригувати Стратегію відповідно до виявлених тенденцій.

Основними завданнями моніторингу є:

- контроль за дотриманням графіка виконання окремих проєктів;
- аналіз руху до запланованих результатів;
- аналіз динаміки цільових індикаторів;
- аналіз причин невиконання окремих проєктів, формування рекомендацій з метою усунення недоліків;
- аналіз змін зовнішнього оточення – законодавства, конкуренції, економічного стану;
- аналіз внутрішніх змін у громаді;
- аналіз змін у громаді в результаті виконання стратегічного плану, оцінювання ефективності та реалістичності окремих його складових.

Важливим при розробці моделі моніторингу є вибір критично важливих елементів стратегічного плану, що визначають рух у потрібному напрямку. У Стратегії економічного та соціального розвитку Лиманської ТГ до 2027 року таким елементом є формування комфортного середовища, а саме – «**Створити умови для змін у житті кожного мешканця на краще - створити громаду із якісними послугами, комфортними умовами проживання, оздоровлення та відпочинку**».

Це гасло є комплексним завданням, що включає в себе не лише закріплення сформованого статусу громади, але й розширення можливостей його використання, створення комфортних умов для життя та відпочинку.

Основними елементами моніторингу будуть звіти про хід виконання Стратегії, які заслуховуватимуться щорічно на засіданні Робочої групи. Річний звіт про виконання Стратегії заслуховуватиметься на сесії ради Лиманської ТГ.

РОЗДІЛ 6. СЦЕНАРІЇ ТА ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ

6.1. Можливі сценарії реалізації Стратегії

Досягнення поставлених цілей у вирішенні завдань пріоритетних напрямів розвитку Лиманської ТГ можливо різними шляхами їх реалізації. Поєднання зовнішніх і внутрішніх факторів реалізації стратегії в накладенні на час її реалізації призводить до деревовидного характеру шляхів бачення досягнення стратегічної мети розвитку Лиманської ТГ до 2027 року. У теорії стратегічного управління такий підхід прийнято називати сценарним. Традиційно, розробляючи сценарії, розглядають три головних сценарії розвитку:

а) песимістичний– діє більшість зовнішніх загрозі багато внутрішніх проблем, і ці загрози, протиріччя і катаклізми, можуть погіршити або зберегти ситуацію в майбутньому;

б) реалістичний– зовнішні можливості та загрози, які виникають, компенсуються навзаєм новими структурними змінами, з'являються нові можливості зростання на основі знову використаних традиційних методик;

в) оптимістичний– планований ріст виконується по закладеній моделі на основі традиційних і новітніх методик.

У стратегії економічного та соціального розвитку Лиманської ТГ розглядаються всі три вищевикладених варіанти з певними корективами в оптимістичну сторону (рис. 6.1). Таке коригування закладається як в самій назві, такі і в методах їх реалізації.

Можливими сценаріями соціально-економічного розвитку ЛиманськоїТГ до 2027 року є:

Інерційний **(песимістичний)** – підтримання існуючого становища.

Мобілізаційний **(реалістичний)** – мобілізація зовнішніх і внутрішніх джерел реалізації стратегії.

Інноваційний **(оптимістичний)** – залучення інвестиційних ресурсів, впровадження нових інноваційних проектів розвитку.

Рис. 6.1. Можливі сценарії реалізації Стратегії громади

Інерційний сценарій розвитку ТГ передбачає використання наявного потенціалу території з урахуванням незначного зростання, що відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни на 2-3% у рік (для ТГ – ВРП). Основою соціально-економічного розвитку ТГ будуть традиційні види економічної діяльності та підприємництва. ТГ розвивається як територія, що характеризується переважно агро- спеціалізацією економіки. Підприємства базових галузей в основному спрямовані на підтримку досягнутого рівня

розвитку. Вони здійснюють заходи, які забезпечують підвищення якості продукції, що випускається і зниження витрат на базі нових енерго- та ресурсозберігаючих, екологічно безпечних технологій. Сталий розвиток ТГ буде залежати від стабільності розвитку транспортних підприємств, підприємств агропромислового комплексу, торгівлі та промисловості. При цьому не очікується значного збільшення обсягів виробництва та розширення асортименту продукції, що випускається. Органи місцевого самоврядування будуть використовувати чинні механізми планування та організації власної діяльності, реагуючи на поточні проблеми, які вирішуватимуться в короткостроковій перспективі бюджетного планування (1 рік), а також шляхом прийняття коротко- та середньострокових програм (1-5 років). Ефективною буде участь у національних проєктах, обласних програмах та використання виділених на їх реалізацію фінансових ресурсів.

Особливість цього сценарію полягає в тому, що при значній частці малого бізнесу в економіці, його внесок у розвиток ТГ буде залишатися на колишньому рівні.

Мобілізаційний сценарій розвитку - ресурсної інтенсифікації - передбачає повну реалізацію проєктів і програм Стратегії розвитку ТГ, політичну і соціальну стабільність, вдалий менеджмент, моніторинг, оновлення проєктів. Відповідно до цього сценарію ТГ більш активно включається у систему вітчизняних та регіональних товарних, інформаційних, фінансових та культурних обмінів як територія для розвитку відповідної транспортно-логістичної інфраструктури та розміщення нових інноваційних виробництв. Програми розвитку малого і середнього бізнесу мають стати каталізатором зміни співвідношення «торгівля-виробництво» на користь власного виробництва.

Цей сценарій передбачає використання зростаючого потенціалу території, з урахуванням росту, який відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни в 5-6% на рік (для ТГ– ВРП).

Вказаний сценарій є *базовим* для реалізації цієї Стратегії.

Левова частина пріоритетів у «дереві цілей та пріоритетів» розвитку ТГ повинна не тільки покрити поточні соціальні потреби, але й забезпечити суттєве зростання добробуту жителів громади.

Інноваційний сценарій розвитку (залучення інвестиційних ресурсів громади передбачає, що громада буде активно включається в систему міжрегіонального та міжнародного розподілу праці з урахуванням заявлених власних пріоритетів та інтересів, буде відбуватися реалізація інноваційних проектів і програм, структурна перебудова економіки громади. Відбуватимуться глибокі реформи, внутрішні ресурси активізують зростання системи і сприяють «протягуванню» нових, більш значних ресурсів, здійсниться впровадження моделі «SMART-управління» громадою з додатковим «прискорювачом» інноваційного розвитку підприємств у форматі «INDUSTRY 4.0»

Сутність інноваційного сценарію розвитку буде полягати:

– в економічній спеціалізації території (інноваційно-транспортній, рекреаційній, агропромисловій, сервісній);

– в активному проникненні на вітчизняні, регіональні та європейські ринки.

Передбачається інтенсивний розвиток інноваційних видів економічної діяльності, комплексна модернізація основних фондів підприємств громади і поступовий перехід виробництва на новий технологічний рівень.

Такий сценарій передбачає використання різко зростаючого потенціалу території з урахуванням зростання, який відповідає середньостатистичному зростанню ВВП країни в 9-10% на рік (для ТГ- ВРП).

Цей сценарій є *перспективним* для реалізації цієї Стратегії.

6.2. Етапи реалізації Стратегії

Масштабність і складність цілей і завдань, які необхідно вирішити в процесі реалізації Стратегічних пріоритетів економічного та соціального

розвитку Лиманської ТГ до 2027р., обумовлюють поетапне їх вирішення. Певні часові рамки на реалізацію стратегії розвитку формують і можливі сценарії майбутнього розвитку громади. Виходячи з цих основоположних умов для досягнення планованих завдань необхідно пройти такі етапи:

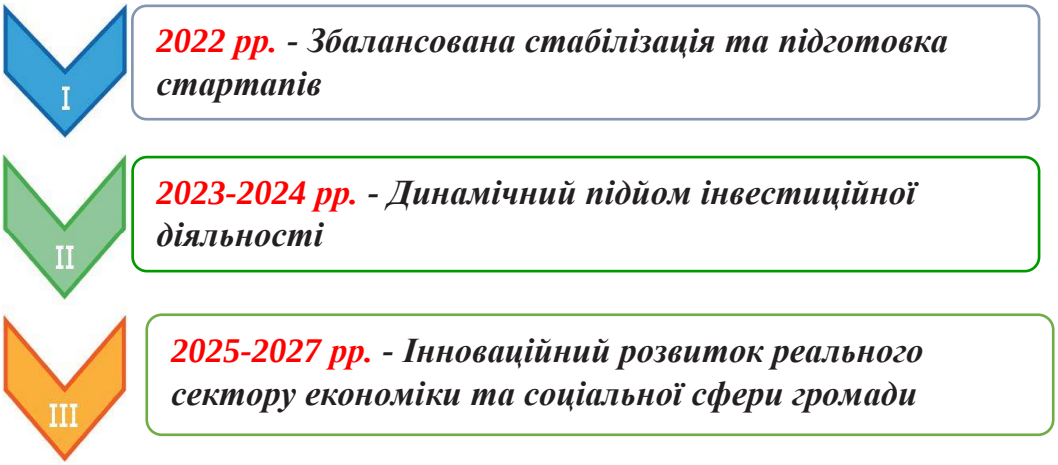

1 ЕТАП

Збалансована стабілізація та підготовка стартапів (етап накопичення ресурсів для майбутнього розвитку громади)

«Збережемо і примножимо»

У рамках цього етапу створюються необхідні умови для ефективного використання вже наявних конкурентних переваг і створення нових. На цьому етапі здійснюється накопичення ресурсів для майбутнього розвитку громади. Побудова такої системи неможлива без політичної, соціальної та економічної стабільності.

На першому етапі передбачається:

- визначити завдання консолідації громади та влади для реалізації Стратегії;

- визначити структурні проблеми, що можуть негативно вплинути на конкурентоспроможність і потенціал економічного зростання, розробити заходи щодо їх розв'язання;

- удосконалити механізм стратегічного планування розвитку громади;

- проводити моніторинг основних показників розвитку громади;
- формувати механізм залучення інвестицій у пріоритетні проєкти;
- здійснювати постійний моніторинг проєктів розвитку громади.

Тривалість етапу - 2022 рр.

2 ЕТАП

Динамічний підйом інвестиційної діяльності

(етап активного впровадження і реалізації проєктів розвитку громади)

«Примножуємо і впроваджуємо»

Після економічної та соціальної стабілізації починається етап активної реалізації пріоритетних проєктів розвитку ТГ. У цей період активно мобілізуються сформовані і накопичені ресурси. На цьому етапі приватні інвестиції та інвестиції з бюджету громади стають основою для якісної зміни вигляду громади і створення середовища з високою якістю життя.

На другому етапі передбачається:

- активне впровадження інвестиційних проєктів в економіку громади;
- активне включення в районні, обласні та державні програми розвитку;
- спрямування інвестицій на розбудову соціально-економічної інфраструктури;
- формування нових фінансово-економічних основ розвитку матеріально-технічної бази та інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери;
- концентрація інвестиційних ресурсів на інвестуванні у розвиток транспорту та транспортної інфраструктури;
- впровадження сучасних технологій управління;
- залучення значного обсягу внутрішніх та зовнішніх інвестицій для концентрації на пріоритетних напрямках структурної модернізації економіки.

Тривалість етапу - 2023-2024 рр.

3 ЕТАП

Інноваційний розвиток реального сектору економіки та соціальної сфери громади (перехід до інноваційного шляху розвитку)

«Зростання якості життя мешканців громади»

Етап визначається переходом від мобілізаційного шляху розвитку до його інноваційного сценарію. Реалізація проєктів і мобілізація накопичених ресурсів дасть можливість перейти до впровадження нових конкурентних технологій в економіці та соціальній сфері громади. Використання інновацій допоможе ТГ стати одною із найбільш конкурентоспроможних громад Півдня України.

На третьому етапі передбачається:

- інтенсивний розвиток інноваційних видів економічної діяльності, комплексна модернізація основних засобів інноваційно-орієнтованих підприємств і поступовий перехід виробництва на новий технологічний рівень;

- розвиток партнерства бізнесу з науковими установами регіону, поліпшення стратегічного планування комунального господарства та соціальної інфраструктури громади, впровадження високих технологій;

- створення інноваційного кластеру (зони активної комерційної діяльності);

- створення нових робочих місць, в основному для інноваційно-орієнтованої молоді, досягнення ефективного використання інтелектуального потенціалу і нейтралізації дії чинників, що викликають еміграцію молоді;

- підвищення рівня оплати праці, поліпшення основних параметрів якості життя за рахунок розвитку систем охорони здоров'я, освіти, культури, поліпшення екології громади;

- зростання потенціалу громади як великого туристичного центру, центру ділових комунікацій за рахунок розвитку відповідної інфраструктури: готельні, культурно-розважальні комплекси, кемпінги, туристичні бази, хостели, тощо.

Тривалість етапу - 2025-2027рр. і надалі.

У відповідності з цими етапами реалізується послідовне досягнення поставлених цілей пріоритетних напрямків і запланованих рівнів індикативних показників.

РОЗДІЛ 7. ІНДИКАТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЛИМАНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У відповідності з етапами та сценаріями реалізації Стратегії виконуються послідовне досягнення поставлених цілей пріоритетних напрямків і запланованих рівнів індикативних показників. Цільовими індикаторами Стратегії економічного та соціального розвитку Лиманської ТГ визначені певні показники, що характеризують стан ключових сфер життєдіяльності громади (див. таб. 7.1).

Таблиця 7.1

Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2020 році	Прогнозне значення показника у 2027році
1	2	3	4
1. Обсяг надходжень до бюджету ТГ			
Податок на доходи фізичних осіб	млн.грн.	-	38,2
Земельний податок	млн.грн.	3,1	4.36
Єдиний податок	млн. грн.	6,8	9.6
Акцизний збір	млн.грн.	3,5	5.0
2. Підтримка МСП та залучення інвестицій у реальний сектор економіки громади.			
Капітальні інвестиції	млн.грн		
Загальні обсяги прямих іноземних інвестицій	млн. дол. США		
2. Сучасна транспортно-логістична інфраструктура			
Пітома вага фізичного зношення доріг	%	-	35
3. Благоустрій та висока енергоефективність			
Охоплення населення телекомунікаційними послугами	%	35	98
Охоплення населення інтерактивними сервісами	%	38	54,52
Частка адміністративних послуг, які можливо отримати за допомогою ІТ-технологій	%	25	35,18
4.Соціальний захист та безпечні умови життєдіяльності мешканців громади			
Питома вага коштів місцевого бюджету, спрямована на благоустрій в житлово-комунальному господарстві	%		
Видатки на загальну середню освіту на	грн.	272,7 грн	400,8

Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2020 році	Прогнозне значення показника у 2027році
1	2	3	4
1-го учня			
Завантаженість дошкільних навчальних закладів	дітей на 100 місць	65	90
Частка дітей шкільного віку, що займаються у позашкільних навчальних закладах	%	13,75	19,35
Кількість органів самоорганізації населення	Од.	1	2
Кількість одержувачів соціальних послуг за рахунок бюджету громади	тис. осіб	1,5	2,11
5. Культурно-освітянські послуги та розвиток туризму ТГ			
Кількість офіційних виставок, фестивалів, бізнес-форумів, конференцій за участю керівництва міста	од.	3	5
Кількість проведених культурних заходів, які мають загальногромадське значення	од.	18	25

Початкове значення кожного індикатора зазначено на 2020 рік. Індикатори згруповані за пріоритетними напрямами розвитку громади. В основі більшості наведених індикаторів лежать методики розрахунків державних органів статистики, частина індикаторів складалась за рекомендаціями фахівців цільових робочих груп. Поетапні порогові значення індикаторів у 2027 році були визначені на основі вивчення динаміки відповідних показників експертів.

ДОДАТКИ

Основні фактичні та прогнозні показники розвитку Лиманської ТГ на 2020 р. та на 2027 р.

Показник	Одиниця виміру	Значення показника у 2020 році					Прогнозне значення показника у 2027 році
		смт.Лиманське	Кучурганська сільська рада	с.Степове	с.Щербанка	Всього	
1	2	3	4	5	6	7	8
Податок на доходи фізичних осіб	млн.грн.	-	-	-	-	Розрахун - 38	55,00
Земельних податок	млн.грн.	2,46	-	0,64	0,00	3,10	4,36
Єдиний податок	млн. грн.	6,50	-	0,32	0,00	6,82	9,60
Акцизний збір	млн.грн.	3,44	-	0,12	-	3,56	5,01
Кількість зустрічей за участю керівництва громади, форумів, конференцій	од.	-	-	-	3,0	3,0	5,0
Зношеність системи водопостачання та водовідведення	%	49,50	10,00	85,00	100,00	61,13	42,16
Одноразова місткість засобів колективного розміщення	осіб	400,00	400,00	-	250,00	1050,00	1477
Кількість проведених культурних заходів, які мають загальногромадське значення	од.	1,00	1,00	5,00	10,00	17,00	24
Кількість проведених спортивних змагань	од.	10,00	-	8,00	-	18,00	25,00
Чисельність учасників спортивних змагань	осіб	300,00	-	350,00	-	650,00	900,00
Охоплення населення телекомунікаційними послугами	%	40,00	-	-	100,00	35,00	98,00

Охоплення населення інтерактивними сервісами	%	65,00	0,00	0,00	90,00	38,75	54,52
Частка адміністративних послуг, які можливо отримати за допомогою ІТ-технологій	%	50,00	0,00	0,00	50,00	25,00	35,18
Водопроводи	тис. грн.	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00
Об’єкти охорони здоров’я та, освіти	тис. грн.	-	-	327,10	0,00	327,10	460,23
Відсоток охоплення дітей дошкільною освітою	%	78,00	78,00	0,00	80,00	100	100
Завантаженість дошкільних навчальних закладів	дітей на 100 місць	90,00	90,00	0,00	80,00	65,00	90,00
Частка дітей шкільного віку, що займаються у позашкільних навчальних закладах	%	30,00	0,00	0,00	25,00	13,75	19,35
Кількість учнів – переможців олімпіад та конкурсів	осіб	10,00	0,00	30,00	17,00	57,00	80
Кількість дитячих ігрових майданчиків	од.	5,00	5,00	0,00	1,00	11,00	15,48
Кількість органів самоорганізації населення	од.	0,00	0,00	0,00	1,00	1,00	2,00
Кількість одержувачів соціальних послуг за рахунок бюджету громади	тис.осіб	1,50	0,00	0,00	0,00	1,50	2,11